

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
katedra geografie

Bakalářská práce

Porovnání religiózní struktury obyvatel České republiky a Slovenské republiky

Vypracovala: Bc. Denisa Vlažná
Vedoucí práce: doc. RNDr. Dagmar Popjaková, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 30. dubna 2013

.....

Bc. Denisa Vlažná

Touto formou bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce doc. RNDr. Dagmar Popjakové, Ph.D. za její připomínky, trpělivost a čas, který mi při zpracování této práce věnovala. Poděkování patří také mým rodičům za podporu, kterou mi v průběhu studia poskytovali.

Anotace

VLAŽNÁ, D. (2013): Bakalářská práce porovnává náboženskou strukturu obyvatelstva České republiky a Slovenské republiky na základě dat ze sčítání obyvatel 2011. Úvod vymezuje problematiku náboženství ve společnosti. Rešerše literatury poskytuje přehled již vytvořených prací z dané oblasti uspořádaný do tematických skupin. Teoreticko-metodická část zařazuje problematiku religiozity obyvatelstva do kontextu geografie, vymezuje základní pojmy, stanovuje východisková kvantitativní data, jejich selekci a metody zpracování. Práce dále vymezuje vybrané území a porovnává obě republiky z hlediska vybraných demografických charakteristik obyvatelstva. Před samotným porovnáním religiózních struktur je nabídnut historický vývoj religiozity na území dnešní České a Slovenské republiky a dále současná struktura církví na tomto území. Religiózní struktura České a Slovenské republiky je porovnávána na úrovni republik a krajů. Práce také poskytuje porovnání dat z předchozích sčítání (1991 a 2001). Výsledky jsou shrnuty v závěru. Pro lepší orientaci v množství statistických dat jsou použity tabulky, grafy a mapy.

Klíčová slova – religiózní struktura, míra religiozity, Česká republika, Slovenská republika, sčítání obyvatel

Anotation

VLAŽNÁ, D. (2013): The Bachelor thesis compares the religious structure of the population of the Czech Republic and the Slovak Republic on the basis of data from Census 2011. The introduction defines the issue of religion in society. The literature research gives an overview of already existing work in the field arranged in thematic groups. The theoretical and methodological part classifies problems of the religiosity of the population in the context of geography, defines basic concepts, determines starting qualitative data, their selection and processing methods. The thesis also identifies the selected area and compares both of the republics in terms of selected demographic characteristics. Before the comparing of the religious structures there is offered the historical development of the religiosity on the territory of today's Czech and Slovak Republic, and the current structure of the Churches in this area. The religious structure of Czech and Slovak Republic is compared on the level of republics and regions. The thesis also gives the comparison of data from earlier Census (1991 and 2001). The results are summarised at the conclusion. For better understanding of statistical data there are used charts, graphs and maps.

Key words – religious structure, degree of religiosity, Czech Republic, Slovak Republic, Census

Obsah

Úvod	9
Rešerše literatury	11
1. Cíle práce a hypotézy	13
2. Teoreticko–metodická část	15
2.1 Zařazení problematiky religiozity do kontextu geografie	15
2.2 Vymezení základních pojmů	16
2.3 Východisková statistická data a jejich selekce	18
2.4 Metodika zpracování dat a použité metody	20
3. Charakteristika vybraného území	24
3.1 Základní vymezení vybraného území.....	24
3.2 Demografická charakteristika České republiky a Slovenské republiky	26
4. Vývoj religiózní struktury obyvatelstva České republiky a Slovenské republiky	33
4.1 Historický vývoj religiozity na území dnešní České republiky a Slovenské republiky.....	33
4.2 Současná struktura náboženství a církví na území České republiky a Slovenské republiky	37
5. Religiózní struktura obyvatel České republiky a Slovenské republiky na základě výsledků cenzů 1991–2011	40
5.1 Religiózní struktury obyvatel na úrovni republik.....	40
5.1.1 Porovnání religiózní struktury obyvatel na úrovni republik při sčítání obyvatel 2011	40
5.1.2 Porovnání religiózní struktury obyvatel na úrovni republik při posledních sčítáních obyvatel.....	44
5.2 Religiózní struktury obyvatel na úrovni krajů	47
5.2.1 Porovnání religiózní struktury obyvatel na úrovni krajů při sčítání obyvatel 2011	47
5.2.2 Porovnání religiózní struktury obyvatel na úrovni krajů při posledních sčítáních obyvatel.....	52
Závěr	56
Seznam literatury	59
Přílohy	63

Seznam tabulek a grafů

- Tabulka 1 – Porovnání vybraných demografických charakteristik České republiky a Slovenské republiky v roce 2011
- Tabulka 2 – Vývoj podílu jednotlivých církví na celkovém počtu obyvatel České republiky mezi lety 1991 a 2011
- Tabulka 3 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v České republice mezi lety 1991 a 2011
- Tabulka 4 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu obyvatel hlásících se ke konkrétní církvi v České republice mezi lety 1991 a 2011
- Tabulka 5 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel ve Slovenské republice mezi lety 1991 a 2011
- Tabulka 6 – Vývoj podílu jednotlivých církví na celkovém počtu obyvatel Slovenské republiky mezi lety 1991 a 2011
- Tabulka 7 – Vývoj podílu jednotlivých kategorií v rámci jednotlivých sčítání v České republice mezi lety 1991 a 2011
- Tabulka 8 – Vývoj podílu jednotlivých kategorií v rámci jednotlivých sčítání ve Slovenské republice mezi lety 1991 a 2011
- Tabulka 9 – Podíl jednotlivých kategorií v rámci krajů České republiky v roce 2011 uvedený v %
- Tabulka 10 – Podíl jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v jednotlivých krajích České republiky v roce 2011 uvedený v %
- Tabulka 11 – Podíl jednotlivých kategorií při SODB 2011 v rámci krajů Slovenské republiky uvedený v %
- Tabulka 12 – Podíl jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v jednotlivých krajích Slovenské republiky uvedený v %
- Tabulka 13 – Vývoj míry religiozity obyvatel v krajích České republiky mezi lety 1991 a 2011 uvedená v %
- Tabulka 14 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v krajích České republiky mezi lety 1991 a 2011 uvedený v %
- Tabulka 15 – Vývoj míry religiozity obyvatel v krajích Slovenské republiky mezi lety 2001 a 2011 uvedený v %
- Graf 1 – Vývoj přírůstku/úbytku obyvatel v České republice mezi lety 1993 a 2011
- Graf 2 – Vývoj přírůstku/úbytku obyvatel ve Slovenské republice mezi lety 1993 a 2011

Seznam příloh

Mapa 1 – Administrativní členění České republiky

Mapa 2 – Administrativní členění Slovenské republiky

Mapa 3 – Religiózní struktura České a Slovenské republiky v roce 2011

Mapa 4 – Vývoj míry religiozity obyvatel v krajích České republiky mezi lety 1991 a 2011

Mapa 5 – Podíl jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v krajích České a Slovenské republiky v roce 2011

Mapa 6 – Podíl jednotlivých kategorií věřících obyvatel v krajích České republiky v roce 2011

Mapa 7 – Vývoj míry religiozity obyvatel v krajích Slovenské republiky mezi lety 2001 a 2011

Mapa 8 – Míra religiozity v okresech České a Slovenské republiky v roce 2011

Tabulka 16 – Míra religiozity v okresech České republiky v roce 2011

Tabulka 17 – Míra religiozity v okresech Slovenské republiky v roce 2011

Úvod

Náboženství je fenomén, který v určité podobě provází lidstvo v průběhu jeho celé historie.

Podle Émile Durkheima se společnost sama tvoří tím, že si vytváří a udržuje náboženství – to ji odděluje od ostatních a pomáhá jí udržet pohromadě. U všech nám známých společností můžeme vidět, že náboženství bylo ohniskem společenského a veřejného života. Za nejstarší formy náboženství považuje řada vědců tzv. totemová náboženství (rozšířené hlavně u prostých společností sběračů a lovců Austrálie a Severní Ameriky). Jejich základem je uctívání totemů neboli klanových symbolů (např. rostliny, zvířata, vítr nebo slunce). Přejít od sběru k lovu a cílenému pěstování, který umožnila neolitická revoluce, zapříčinil řadu hlubokých proměn, které se promítly i do oblasti náboženských forem. Nová náboženství začala vznikat na Blízkém východě – oblast úrodného půlměsíce (Turecko, Sýrie, Izrael). Lidé žijí z toho, co přijali od svých předků, a proto se také k nim orientuje jejich úcta (domácí náboženství). S rozvojem městských společností se lidé začínají obracet spíše k nebeským tělesům a obloze (např. staroegyptské náboženství). V období od 8. do 1. století př. n. l. vznikaly hebrejsky psané texty, které jsou základem dodnes živého židovského náboženství (první z dnešních velkých světových náboženství). Bůh se stává představou opřenou o hodnoty, jako jsou spravedlnost, milosrdenství, mír, kterých dosáhnou všichni, kteří budou plnit jeho podmínky. Další z velkých světových náboženství je křesťanství spojené s osobou Ježíše Krista. Křesťanství mělo velký vliv na středověkou kulturu a výrazně ovlivňovalo evropskou politiku. Náboženské motivy byly často záminkou pro politické konflikty (např. křížácké války nebo třicetiletá válka, kdy se panovníci snažili o upevnění centrální moci proti šlechtě – tento válečný konflikt zapříčinil nové politicko-náboženské rozdělení světa, které zastavilo reformaci a způsobilo migraci menšin). Zkušenosti z válek začaly později podryvat důvěru v náboženství u vzdělaných lidí, kteří začali životní oporu hledat jinde (Koperník, Bacon, Galilei, Descartes, Leibnitz, Newton – věřící křesťané, jejichž myšlenková východiska byla křesťanská, ale zakotvení lidských jistot se snaží hledat jinde než v náboženství – nacházejí je v rozumu, který je společný všem lidem). (Sokol, 2004)

Novodobá Evropa vychází z křesťanských tradic a hodnot a její současnost je stejně jako historický vývoj křesťanstvím ovlivněn. Přestože dnes není Evropa

z hlediska religiozity homogenní, i země s nízkou mírou religiozity se vyvíjely pod vlivem křesťanství. Nicméně události na regionální úrovni způsobily, že se tyto země začaly náboženství vzdalovat.

Podle Hervieu-Légera (2008) v moderních společnostech nevládne žádný náboženský zákon, náboženská tradice již není univerzální kodex správného chování platný pro všechny. Náboženská příslušnost je privátní záležitostí. Toto vytlačení hegemonie náboženství ze společnosti je výsledkem dlouhodobého vývoje. A stejně jako vstup jednotlivých společností do moderní doby (v oblastech jako je hospodářství, politika atd.) probíhal různými formami, probíhá různě i sekularizace těchto zemí.

Česká i Slovenská republika se jako evropské státy vyvíjely pod dlouhodobým vlivem křesťanství, především římskokatolické církve. Vznik protestantských skupin na území dnešní České republiky a další historické okolnosti způsobily, že přestože se Česká a Slovenská republika vyvíjely v podobných podmínkách a v určitém období byly dokonce součástí jednoho státu, je dnešní náboženská situace v těchto (jinak velmi podobných zemích) odlišná. Porovnání religiózní struktury obyvatel obou zemí bude přiblíženo v následujících kapitolách.

Rešerše literatury

Podobně jako věk, ekonomická aktivita, pohlaví, výše dosaženého vzdělání, národnost nebo rodinný stav patří náboženské vyznání mezi ukazatele, na jejich základě lze vytvářet různé struktury obyvatelstva. Zkoumání těchto struktur obyvatelstva je podle Touška (2008) důležité z hlediska výsledného demografického chování obyvatel.

Literaturu týkající se religiozity lze rozdělit tematicky do několika skupin. První část jsou zdroje týkající se samotného oboru religiozity. Další skupinou jsou publikace týkající se dějin jednotlivých církví. Třetí skupinou jsou zdroje věnující se tématu religiozity na území České republiky a Slovenské republiky. Pro porovnání míry religiozity ve vybraných republikách jsou nejdůležitějšími zdroji dat jednotlivá sčítání obyvatel.

Pro orientaci v oblasti religiozity a religiózní struktury obyvatelstva je důležité teoretické vymezení dané oblasti. Základní informace o pojmech, metodologii a systému religionistiky se zabývá Horyna (1994) ve svém Úvodu do religionistiky. Obor religionistiky a její historické kořeny vymezuje Hejna (2010) v publikaci Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny, který se zde dále zabývá různými typologiemi náboženství. Přímou geografii religii se podrobně věnuje Matlovič (2001). Kromě vývoje geografie religii se věnuje např. vymezení pojmů, klasifikaci náboženství, jednotlivým náboženstvím a také geografickým aspektům náboženství na Slovensku.

Dějiny jednotlivých církví jsou v literatuře zpracovány poměrně obsáhle. Malé církevní dějiny (Frazen, 1995) sledují vývoj křesťanství od jeho založení a dalšího šíření až do období papeže Jana Pavla II. Smékal tyto Malé církevní dějiny navíc doplnil o kapitoly z českých a slovanských dějin. Podobně Dějiny křesťanské církve zpracovává také Šoltész (1990), který se zde také okrajově věnuje nejvýznamnějším církvím v Československu. Historickým vývojem křesťanství se dále zabývají např. Říčan s Molnárem (2008), nicméně ti zpracovávají dějiny křesťanství pouze do 13. století.

Pro porozumění současné religiozitě je důležité věnovat pozornost historickému vývoji sledovaného území. Marenčáková (2006) poukazuje na vliv historických podmínek na formování náboženského vyznání, stejně jako na propojenost náboženského vyznání a národnosti. Česká republika patří mezi země

s nejnižší mírou náboženského vyznání na světě. Nešpor (2004) se věnuje kořenům tohoto českého antiklerikarismu. Kořeny české sekularizace se dále zabývá např. Václavík (2010), který zde analyzuje postavení náboženství v naší společnosti od 19. století. Nejdůležitějším faktorem ovlivňující náboženské představy je podle Hamplové (2008) náboženská socializace člověka. Jedinec, který od dětství pravidelně navštěvuje bohoslužby (katolické popř. menší protestanské církve) projevuje v dospělosti zájem o tradiční náboženství. Naopak občasná účast na bohoslužbách podporuje zájem o nadpřirozeno. Podle Hamplové (2000) Češi obecně neodmítají existenci nadpřirozena, ale spíše tradiční náboženství¹. Historickému vývoji náboženské struktury na Slovensku se věnuje Marenčáková (2006). Na rozdíl od Nešpora (2004) se ale věnuje až pozdějšímu vývoji, resp. od roku 1880. Matlovič (2001) se pak věnuje vývoji náboženských poměrů na území Slovenska již od 16. století.

Při analýze náboženské struktury obyvatelstva můžeme vycházet z různých zdrojů dat. Hlavní data pro získání náboženské struktury obyvatelstva České i Slovenské republiky poskytují Sčítání lidu, domů a bytů. Poslední sčítání proběhlo v České republice v březnu 2011, na Slovensku pak v květnu 2011. Jeho výsledky jsou dostupné na internetových stránkách příslušných statistických úřadů.

Analýzou výsledků ze starších Sčítání se zabývá řada autorů. Z hlediska historického vývoje jsou data ze starších Sčítání nedostatečná zejména proto, že náboženské vyznání se v Československu zjišťovalo naposledy v roce 1950 a následně až v roce 1991. Analýzou dat ze sčítání z roku 1991 se zabývá řada autorů, např. Pastor (1994), Kučera (1994) a Pištora (1993), Srb a Andrle (1993). Konkrétně se zabývají přírůstem resp. úbytkem příslušníků jednotlivých církví a strukturou věřících obyvatel na základě různých demografických ukazatelů (pohlaví, věk) nebo prostorovou diferenciací religiozity obyvatel.

---

¹ Hamplová (2000) argumentuje empirickým výzkumem International Social Survey Programme (ISSP) z roku 1998, kdy 45% respondentů věřilo v moc amuletů nebo pravdivost horoskopů. Pouze 1 člověk ze 100 odmítal existenci jakéhokoli nadpřirozena včetně Boha.

1. Cíle práce a hypotézy

Hlavním cílem práce je na základě analýzy dat ze Sčítání lidu, domů a bytů (Sčítání obyvatel, domov a bytů) 2011 vytvořit religiózní struktury obyvatelstva České a Slovenské republiky a následně je porovnat. Porovnání je možné z hlediska základních kategorií zjišťovaných při sčítání obyvatel (tj. věřící, bez vyznání a nezjištěno), ale také z hlediska variability různých církví v rámci kategorie věřících obyvatel.

Kromě tohoto hlavního cíle má práce i řadu podružných cílů.

Prostorová diferenciacie míry religiozity na úrovni krajů a okresů bude kartograficky zpracována. Na základě kartografického zpracování a vytvoření přehledných tabulek s potřebnými daty lze porovnat také míru religiozity v jednotlivých územních celcích se zaměřením na kraje.

Na základě zpracování dat z předcházejících censů (1991 a 2001) je možné analyzovat vývojové tendence v oblasti religiozity obou zemí.

Dalším cílem je porovnání obou zemí i z hlediska jiných demografických ukazatelů (počet obyvatel, věk, pohlaví, rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání a národnost). Pozornost bude věnována odlišnostem obou zemí, ale budou zdůrazněny i společné znaky.

Pro pochopení současného stavu religiozity na území České republiky a Slovenské republiky je důležité vytvoření přehledu historického vývoje náboženského smýšlení v obou zemích.

Na základě výsledků ze starších sčítání obyvatel a sociologických průzkumů lze předpokládat určité tendence, které by se mohly objevit i při analýze sčítání v roce 2011.

Pištor (1993), který provedl analýzu sčítání obyvatel z roku 1991, zjistil, že v České republice byl podíl věřících ($\frac{2}{5}$ obyvatel) nižší než ve Slovenské republice ($\frac{3}{4}$ obyvatel). Publikace příslušných statistických úřadů týkající se sčítání v roce 2001² toto potvrzují (v České republice byl podíl věřících 32,2% a ve Slovenské republice 84,1%).

---

² Zdroj: Náboženské vyznání obyvatelstva 2001 a Obyvatelstvo Slovenska podľa výsledkov SODB 2001

H1: Míra religiozity je v roce 2011 u obyvatel České republiky nižší než u obyvatel Slovenské republiky

Kromě rozdílů mezi republikami poukazují autoři (např. Pištora 1993 a Marenčáková, 2006) na rozdíly i v rámci jednotlivých zemí. Pištora (1993) zdůrazňuje větší diferenciaci u České republiky z hlediska míry religiozity v krajích

H2: Rozpětí mezi mírou religiozity u krajů České republiky je v roce 2011 vyšší než u krajů Slovenské republiky

Srb, Andrlé (1991), Pištora (1993) a jiní poukazují na dominantní postavení kategorie bez vyznání v České republice. V roce 1991 měla tato kategorie větší podíl než nejsilnější církve (římskokatolická). Tento fakt potvrzuje i publikace Českého statistického úřadu analyzující sčítání obyvatel 2011³.

H3: Největší podíl z hlediska náboženské víry má v České republice v roce 2011 kategorie bez vyznání

Kučera (1993) zdůrazňuje problémy otázky náboženského vyznání v roce 1991, kdy se politika předcházejících let snažila religiozitu potlačovat. Podle řady autorů (např. Marenčáková, 2006) se změny v politickém systému v oblasti religiozity projeví až při sčítání v roce 2011. Argumentují poklesem kategorie neuvedeno.

H4: Podíl kategorie neuveden je v roce 2011 v obou republikách nižší než v roce 2001

Na základě analýzy předchozích sčítání z roku 1991 a 2001 lze předpokládat, dominantní postavení římskokatolické církve v obou zemích.

H5: Z hlediska konkrétních církví má v obou zemích dominantní postavení římskokatolická

Výše zmíněné hypotézy budou analyzované a následně potvrzené nebo nepotvrzené v jednotlivých kapitolách – při porovnání obou republik, vytvoření přehledu jednotlivých církví, analýze postoje obyvatel k náboženství jako takovému (věřící, nevěřící). Syntéza a zhodnocení budou obsahem závěru.

---

³ Zdroj: Náboženské vyznání obyvatelstva 2001

2. Teoreticko–metodická část

Před zpracováním samotných kvantitativních dat je důležité teoretické a metodologické vymezení dané problematiky. Pro orientaci v problematice religiozity je důležité vytyčit základní pojmy. Dále je nezbytné určit a selektovat zdroje, které budou sloužit jako východisková data na zhodnocení religiózní struktury obyvatelstva. Pro takto vybraná data je důležité stanovit si vhodné metody jejich zpracování.

2.1 Zařazení problematiky religiozity do kontextu geografie

Jednou ze základních geografických disciplín je geografie obyvatelstva. U obyvatelstva se sleduje jeho rozmístění, dynamika a struktury. Velikost dané populace je dána přirozeným a mechanickým pohybem obyvatelstva. Při porovnání demografických charakteristik České a Slovenské republiky je důležité sledovat porodnost, úmrtnost a migraci, které ovlivňují celkový počet obyvatel. U obyvatel jedné země (regionu, oblasti atd.) lze pak vytvářet struktury na základě různých faktorů, které mají specifickou vypovídací hodnotu o dané populaci a mohou sloužit k prognóze budoucího stavu populace. Tyto struktury mohou být vytvořeny např. na základě biologických, ekonomických nebo kulturních znaků. Vznikne pak struktura obyvatel podle věku, pohlaví, národnosti, ekonomické aktivity, dále vzdělanostní, jazyková, etnická a náboženská struktura.

Náboženská (religiózní) struktura je tedy jednou ze základních struktur obyvatelstva. Tato struktura vychází podle Roubíčka (1997) z konfesní statistiky. Základními údaji jsou data ze sčítání obyvatel nebo ze statistiky náboženských organizací. Data mohou vycházet z formální příslušnosti k určité církvi (např. pokřtění) nebo může jít o deklaraci náboženského vyznání (přihlášení se k určité církvi).

Na rozdíl od pohlaví, věku, nejvyššího dosaženého vzdělání, národnosti atd. je náboženské vyznání velmi subjektivní kategorie – někdo se může deklarovat jako příslušník církve podle pravidelné návštěvy bohoslužeb a účasti se náboženského života dané církve, jiný pouze např. na základě křtu.

Vytváření náboženské struktury tak může být složité a podle použitých dat i zkreslené. Např. sčítání obyvatel nabízí možnost údaje o náboženské příslušnosti vůbec nevyplnit.

Obyvatele lze v náboženské struktuře dělit do kategorií věřící, bez náboženské víry a popř. neuvedeno/nezjištěno. V rámci věřících obyvatel lze pak vytvářet další strukturu na základě příslušnosti k daným církvím nebo náboženským společnostem.

Roubíček (1997) odděluje obyvatele bez vyznání (bezkonfesní, bez náboženské příslušnosti), což je takový obyvatel, který se nehlásí k žádnému vyznání (církvě, náboženské společnosti, sektě), a obyvatele, který nevěří = ateista (bezvěrec). V praxi podle něj může docházet k záměně těchto kategorií.

2.2 Vymezení základních pojmů

Pro pochopení dané problematiky je velmi důležitá orientace v příslušné literatuře. Nejdříve je nutné nastudovat obecnou literaturu týkající se religiozity i samotné religiózní struktury obyvatelstva. Mezi nejdůležitější prameny patří odborná literatura, články v odborných periodikách, sociologické studie a pro vytváření analýz pak konkrétní statistická data poskytující demografické informace o obyvatelstvu. Na základě takto získaných poznatků můžeme pak vymezit základní pojmy.

Při vymezování termínu **náboženství** (religie) je podle Matloviče (2001: 25) dnes neuznávanější definice švédského teologa N. Söderbloma a C. P. Tiela, která říká „že *náboženství je ve všeobecném smyslu vztah mezi člověkem a nadpřirozenou podstatou, v kterou on věří a od které se cítí být závislý. Tento vztah nachází svůj výraz ve speciálních pocitech (doufání, prosby, strach), představách (víra) a činnostech (modlitby, obřady, oběti), jako i v plnění morálních příkázání.*“

Náboženství se dají na základě různých kritérií řadit do skupin. Banek (in Matlovič, 2001) vytvořil **klasifikaci náboženství** na základě následujících kritérií:

- historické kritérium – zaniklá, živá, nově vznikající
- sociálně – prostorové kritérium – rodová, národní, světová
- genetické kritérium – přírodní, zjevená
- početnost božstev – polyteistická, monoteistická, neteistická

Jednotlivá náboženství lze řadit na základě určitých znaků dále do **religiózních systémů**. Podle amerického badatele E. D. Sophera (in Matlovič, 2001) se dají rozlišit 3 religiózní systémy:

- primitivně etnické a kmenové religiózní systémy
- složité etnické a národní religiózní systémy
- komplexně univerzální systémy spjaté s nejdůležitějšími civilizacemi

Jistým protipólem k termínu náboženství je **ateismus**, což z religiózního hlediska znamená odmítnutí náboženství. Často se dělí na teoretický (výslovné popření boha), praktický (rezignace na individuální a sociální projevy náboženského vztahu – modlitba, účast na bohoslužbách) a militantní (boj proti náboženství s cílem ho omezit nebo zcela odstranit). (Štampach in Matlovič, 2001)

Podobný význam má **sekularizace**, což znamená oddělení od náboženství. Na rozdíl od ateismu ale nepopírá cokoli, co přesahuje běžné smyslové vnímání. (Nešpor, 2004)

Sekularizace je podle Hejny (2010) celospolečenský kulturní proces, kdy dochází ke krizi a postupnému úpadku náboženství.

Protipólem je pak termín **náboženská deprivatizace**, který označuje návrat náboženství zpět do veřejného prostoru. Jako příklad uvádí Hejna (2010) nastolení teokracie v Íránu v roce 1979.

Otázka náboženství se objevuje v řadě vědních disciplín.

Vědní disciplína zkoumající prostorové aspekty religiózních systémů a vzájemné interakce mezi těmito systémy a geografickou sférou se nazývá **geografie religie**. (Matlovič, 2001)

Horyna (1994) navíc vyčleňuje i termín **geografie náboženství** jako religionistický obor studující vztahy mezi náboženstvím a geografickým prostorem. Zabývá se vlivem náboženství na utváření životního prostředí a vlivem geografických faktorů na šíření a utváření náboženství.

Hamplová (2011) zmiňuje další vědní obor – **sociologie náboženství**. Ta podle Bunčáka (2001) odlišuje religiozitu od církevnosti (religiozita může mít mimocírkevní charakter).

Společenská věda zkoumající náboženské struktury historicky a fenomenologicky jako složitý jev z hlediska psychického, sociálně kulturního a z aspektu víry člověka v určitou transcendenci se nazývá **religionistika** (Komorovský in Matlovič, 2001)

Religionistiku lze dělit na **obecnou** – zkoumá, co je náboženstvím společné, a **speciální** – studuje jednotlivé náboženské soustavy. (Hejna, 2010)

Religionistiku lze dále členit podle obsahu zkoumání. Sokol (2004) zmiňuje **srovnávací religionistiku** jako samostatnou vědeckou disciplínu, která již 100 let shromažďuje množství vědomostí, vytváří základní kategorie a provádí řadu srovnání v oblasti studia náboženského fenoménu. Hejna (2010) dále uvádí **historickou religionistiku**, která zkoumá dějiny náboženství.

Demografie zkoumá **religiózní strukturu obyvatelstva** jako jednu ze struktur dělení obyvatelstva.

Obyvatelstvo podle náboženské víry pak třídí statistická metoda nazývaná se **Konfesionální/kultovní statistika**. (Pavlík, 2005)

2.3 Východisková statistická data a jejich selekce

Hlavním zdrojem dat pro porovnání náboženské struktury České republiky a Slovenské republiky je Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011). V České republice byly součástí tohoto sčítání 3 sčítací listy – Sčítací list osoby, Domovní list a Bytový list, podobně jako na Slovensku - Údaje o obyvateľovi, Údaje o bytě a Údaje o dome. V této práci budou využity údaje týkající se obyvatelstva. Struktura zjišťovaných údajů byla v obou zemích podobná.

V České republice se ve Sčítacím listu osob zjišťovaly následující údaje: rodné číslo, datum narození, pohlaví, státní občanství, bydliště v rozhodný okamžik (26. 3. 2011), bydliště jeden rok před sčítáním (26. 3. 2010), bydliště matky v době narození, rodinný stav, registrované partnerství, mateřský jazyk, národnost, náboženská víra, nejvyšší ukončené vzdělání, obor vzdělání, počet narozených dětí celkem, počet živě narozených dětí v současné (posledním) manželství, ekonomická aktivita, zaměstnání, postavení v zaměstnání, odvětví ekonomické činnosti, místo pracoviště nebo školy, dopravní prostředek obvykle používaný při cestě do zaměstnání nebo školy, doba trvání dojížděky/docházky a frekvence dojížděky do místa pracoviště nebo školy.

Ve Slovenské republice se v Údajích o obyvatelovi zjišťovaly tyto údaje: místo trvalého pobytu nebo obvyklého bydliště, pohlaví, datum narození, rodinný stav, stát a místo narození, státní občanství, předcházející místo pobytu, datum a důvod přestěhování do současného místa pobytu, vztahy mezi členy domácnosti, současná ekonomická aktivita, zaměstnání, postavení v zaměstnání, odvětví ekonomické činnosti, místo výkonu zaměstnání, nejvyšší dosažené vzdělání, studijní obor, místo školy, způsob dopravy do zaměstnání, do školy, počet živě narozených dětí, rok uzavření současného manželství, národnost, mateřský jazyk, nejčastěji používaný jazyk, náboženské vyznání a počítačová znalost.

Pro porovnání náboženské struktury obyvatelstva v České republice a ve Slovenské republice jsou použita data týkající se náboženského vyznání za celé republiky, kraje a okresy. V České republice nebylo uvedení náboženské víry povinné. Obyvatelé měli na výběr z následujících možností: věřící – hlásící se k církvi, náboženské společnosti (uvedení, ke které konkrétně), věřící – nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti a bez náboženské víry. Součástí vysvětlivek ve sčítacím formuláři byl seznam církví a náboženských společností registrovaných v České republice k 2.11.2010, nicméně občané měli možnost zapsat i jinou církev, náboženskou společnost, vyznání nebo víru.⁴

Ve Slovenské republice měli obyvatelé možnost zaškrtnout jednu z následujících možností přímo ve sčítacím formuláři: Římskokatolická církev, Evangelická církev augsburského vyznání, Řeckokatolická církev, Reformovaná křesťanská církev, Pravoslavná církev, Náboženská společnost Jehovovi svědkové, Evangelická církev metodistická, Křesťanské sbory, Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Ústřední svaz židovských náboženských obcí, Starokatolická církev, Církev československá husitská, Novoapostolská církev, Bahájské společenství, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dní, bez vyznání a jiné (uvedení, které).⁵

Data týkající se celkového počtu obyvatel, pohlaví, národnosti a nejvyššího dosaženého vzdělání jsou použita pro vytvoření demografických charakteristik obou zemí.

---

⁴Zdroj: Sčítací formuláře SLDB 2011

⁵Zdroj: Vzory sčítacích formulářův SODB 2011

Jako podklad pro analyzování vývoje náboženské struktury obyvatel jsou dále použita data ze Sčítání lidu, domů a bytů 2001 a 1991.

V roce 1991 bylo uskutečněno poslední československé sčítání. Poprvé od roku 1950 se zde zjišťovalo náboženské vyznání. Obyvatelé Československa měli možnost svobodně se vyjádřit o svém náboženském vyznání nebo uvést, že jsou bez vyznání.

Ve Sčítacím listu osob si obyvatelé České republiky v roce 2001 mohli vybrat pouze ze dvou možností – bez vyznání nebo věřící (uved'te co nejpřesněji, k jaké církvi, náboženské společnosti nebo víře se hlásíte). V roce 2011 tedy navíc přibyla možnost věřící – nehlásící se k žádné církvi ani náboženské společnosti.⁶

List obyvatel'a na Slovensku v roce 2001 opět nabízel konkrétní výběr z náboženských vyznání/církví: Římskokatolická církev, Evangelická církev augsburského vyznání, Řeckokatolická církev, Reformovaná křesťanská církev, Pravoslavná církev, Náboženská společnost Jehovovi svědkové, Evangelická církev metodistická, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Církev adventistů sedmého dne, Apoštolská církev, Židovské náboženské obce, Starokatolická církev, Křesťanské sbory, Církev československá husitská. Těch bylo méně než v roce 2011, možnosti bez vyznání a jiné (uvedení které) zůstaly v obou sčítáních.⁷

2.4 Metodika zpracování dat a použité metody

Z hlediska statistických dat jsou nejdůležitější sekundární data získaná ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011 dostupná na internetových stránkách Českého statistického úřadu a sekundární data získaná ze Sčítanie obyvatel'ov, domov a bytov 2011 dostupná na internetových stránkách Statistického úřadu Slovenské republiky. Za Českou republiku byla použita předběžná data, která byla v době zpracovávání plně dostupná a navíc byla zpracována metodicky stejně jako data za Slovenskou republiku. Předběžná data se od definitivních dat liší v metodickém vymezení – jsou tříděna podle místa trvalého, resp. dlouhodobého pobytu, zatímco definitivní data jsou upravena podle místa obvyklého pobytu. Údaje za Slovenskou republiku vycházejí rovněž z trvalého pobytu obyvatel. Vybraná data týkající se počtu věřících a nevěřících slouží pro porovnání podílu věřících obyvatel v jednotlivých zemích,

⁶ Zdroj: Sčítací formuláře SLDB 2001

⁷ Zdroj: Vzory sčítacích formulářů SODB 2001

krajích a okresech. Podíl věřících obyvatel a konkrétní počet příslušníků jednotlivých církví pak slouží k vytvoření religiózní struktury obyvatelstva. Všechna tato data jsou podrobena metodě selekce. Hranice výběru jednotlivých církví je pro zpracování religiózní struktury stanovena na 0,5% populace na státní úrovni (tyto církve jsou použity i pro vytvoření struktury na úrovni krajů).

Vzhledem k výrazné územní diferenciaci z hlediska religiózní struktury obyvatelstva na všech stupních územního členění je také provedena analýza extrémních hodnot, což je statistická metoda zjišťující maximální a minimální hodnoty míry religiozity.

Vývoj religiózní struktury obyvatel v jednotlivých republikách je zpracován na základě časoprostorové analýzy, která porovnává výsledky ze SLDB (SODB) 2011 s výsledky z roku 2001 a 1991. Stejně jsou zpracována i data na úrovni jednotlivých krajů. Všechna data za rok 2001 získaná ze statistických úřadů jsou již přepočtena, tudíž celé zpracování vychází z aktuálního územního členění (členění na současné kraje popsané v kapitole 4.1). Při zpracování míry religiozity v krajích Slovenské republiky jsou porovnána pouze data za roky 2011 a 2001. Data za kraje v roce 1991 nemohla být použita, protože Statistický úřad Slovenské republiky ani Infostat nenabízí data přepočtená na současnou územní strukturu, ale pouze data za Západoslovenský, Středoslovenský a Východoslovenský kraj. Data z roku 1991 jsou na Českém statistickém úřadě k dispozici za okresy, tudíž byl nutný přepočet podle současné struktury krajů.

Kromě náboženské struktury obyvatelstva jsou důležité i ostatní demografické charakteristiky obyvatelstva, které se mohou s náboženskou strukturou obyvatelstva prolínat a mohou ji ovlivňovat. Takovými vybranými charakteristikami na úrovni zemí jsou struktury obyvatelstva podle věku, pohlaví, rodinného vztahu, nejvyššího dosaženého vzdělání a národnosti. Vybraná data jsou uspořádána do tabulky a na základě komparační metody jsou dané struktury obyvatelstva České republiky a Slovenské republiky porovnány.

Při porovnávání věkové skupiny se u obou zemí vychází z dělení obyvatelstva na předproduktivní věk (0-14 let), produktivní věk (15-64 let) a poproduktivní věk (65 a více let).

Stejné kategorie při sčítání obyvatel byly v obou republikách i u struktury obyvatel podle pohlaví (muž/žena) a rodinného stavu (svobodní/svobodné, ženatí/vdané, rozvedení/rozvedené a vdovci/vdovy). Při porovnání pohlavních struktur byly použity následující vzorce na výpočet koeficientu feminity a indexu feminity. Z hlediska věkové struktury byl vypočítán index stáří.

$$\text{Koeficient feminity} = \frac{\text{počet žen}}{\text{počet obyvatel}} * 100 [\%]$$

$$\text{Index feminity} = \frac{\text{podíl žen}}{\text{podíl mužů}} * 100 [\%]$$

$$\text{Index stáří} = \frac{\text{obyvatelstvo v postproduktivním věku}}{\text{obyvatelstvo v předproduktivním věku}} * 100 [\%]$$

Z hlediska vzdělanostní struktury byla pro možnost srovnání nutná úprava kategorií (tj. vytvoření stejných kategorií umožňujících srovnání obou republik). První kategorií je kategorie bez vzdělání. V České republice se nejvyšší dosažené vzdělání zjišťovalo u obyvatel starších 15 let. Na Slovensku byly do skupiny bez vzdělání zahrnuty i děti do 16 let, tudíž bylo nutné u České republiky k této kategorii přičíst ještě složku obyvatel v předproduktivním věku, aby došlo k odstranění této disproporce. Druhou kategorií je kategorie základní, která je stejná pro obě republiky. U třetí kategorie (střední bez maturity) byly opět nutné úpravy. V České republice se zjišťuje střední vzdělání včetně vyučení (bez maturity), na Slovensku této kategorii odpovídají 2 – učňovské (bez maturity) + střední odborné bez maturity. Čtvrtou kategorií je kategorie střední vzdělání s maturitou. Kategorii středoškolského vzdělání s maturitou v ČR odpovídají kategorie úplné střední s maturitou + nástavbové studium a na Slovensku úplné střední učňovské (s maturitou), úplné střední odborné (s maturitou) a úplné střední všeobecné. Další kategorie (vyšší odborné vzdělání) je opět stejná pro obě země. Dále se v ČR se zjišťuje vysokoškolské vzdělání celkem, na Slovensku je rozdělené do jednotlivých stupňů – vysokoškolské bakalářské + vysokoškolské magisterské, inženýrské, doktorské + doktorandské. Kategorie nejvyššího vzdělání jsou upraveny a data pro jednotlivé země přepočteny. Nově vzniklé kategorie jsou tedy bez vzdělání, základní, střední (bez maturity), střední (s maturitou), vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání.

Samotná míra religiozity je vypočtena pomocí následujícího vzorce:

$$\text{Míra religiozity} = \frac{\text{počet věřících obyvatel}}{\text{počet obyvatel}} * 100[\%]$$

Pomocí programu MS Office Excel 2010 jsou vybraná data uspořádaná do přehledných tabulek. Na nižších úrovních (kraje, okresy) jsou konečným zpracováním statistické mapy vytvořené v programu ArcGis 9.1. Jako základ slouží podkladové mapy krajů a okresů České republiky a Slovenské republiky vytvořené z mapy Evropy. Ze shapefilu prov1 jsou pomocí výběru atributů v atributové tabulce (CNRYNAME = Czech Republic a CNTRYNAME = Slovakia) vytvořeny nové vrstvy krajů a ze shapefilu prov2 stejným způsobem vytvořeny nové vrstvy okresů.

Potřebná data týkající se religiózní struktury obyvatelstva jednotlivých krajů i okresů jsou ručně doplněna do příslušných atributových tabulek. Z nich jsou vytvořeny kartogramy, které různou intenzitou barvy znázorňují podíl věřících obyvatel na úrovni jednotlivých krajů a okresů. Z důvodu korektního geografického zobrazení je nutné použít souřadnicový systém S-JTSK Křovák East North.

Další použitou kartografickou metodou jsou kartodiagramy, které znázorňují podíl jednotlivých církví, resp. celkovou náboženskou strukturu obyvatelstva na úrovni krajů. U České republiky je při srovnání se Slovenskou republikou vyřazena kategorie věřící, nehlásící se ke konkrétní církvi nebo náboženské společnosti (tato kategorie se u Slovenské republiky nevyskytuje, v České republice má naopak vysoký podíl). Za 100% jsou tedy považováni jen ti věřící, kteří uvedli konkrétní náboženskou víru (stejně jako u Slovenské republiky).

Tato kategorie výrazně zkresluje postavení jednotlivých církví, což ukazuje samostatná mapa porovnávající rozdíl zastoupení církví v České republice při zahrnutí, resp. nezahrnutí dané kategorie. Srovnání religiózní struktury obyvatelstva obou zemí je provedeno na základě komparativní (srovnávací) metody.

3. Charakteristika vybraného území

Pro vytvořením religiózní struktury je nezbytné vymezit území, pro které se bude daná struktura obyvatelstva vytvářet. Nezbytné je stanovení územních jednotek, na jejichž úrovni se bude daná problematika řešit. Kromě samotného vymezení území je pro dokončení komplexního obrazu daných republik důležité sestavit i základní demografickou charakteristiku obyvatelstva.

3.1 Základní vymezení vybraného území

Česká i Slovenská republika jsou vnitrozemské státy nacházející se ve střední Evropě. V období mezi lety 1918 a 1993 byly, s výjimkou období 2. světové války, součástí jednoho státu – Československé republiky. I před vznikem samostatného Československa byly v průběhu historie součástí společného státu nebo státního útvaru (např. Sámova říše, Velkomoravská říše, Rakousko-Uherko).

Česká republika je s rozlohou 78 867 km² větší než Slovenská republika (49 034 km²). Česká republika má se svým počtem 10 562 214 obyvatel přibližně dvojnásobnou populaci proti Slovenské republice (5 397 036 obyvatel). Hustota obyvatel je tedy vyšší u České republiky (134 obyvatel/ km²) než u Slovenské republiky (110 obyvatel/ km²)⁸.

Obě země se dělí na stejné územní jednotky – kraje, okresy a obce. Pro komparaci obou republik z hlediska religiózní struktury obyvatelstva byly vybrány pouze kraje a okresy.

Česká republika se na základě Ústavního zákona č. 347/1997 Sb. člení na 14 krajů a 76 okresů⁹:

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj (Praha-východ, Praha-západ, Benešov, Příbram, Beroun, Rakovník, Kladno, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Kolín, Kutná Hora)
- Jihočeský kraj (České Budějovice, Český Krumlov, Prachatice, Strakonice, Písek, Tábor, Jindřichův Hradec)

---

⁸ Zdroj: Obyvatelstvo podle SLDB 2011, Obyvatelstvo SR podľa náboženského vyznania - sčítanie 2011, 2001, 1991

⁹ Viz mapa Administrativní členění České republiky v přílohách

- Plzeňský kraj (Plzeň-město, Plzeň-sever, Plzeň-jih, Klatovy, Domažlice, Tachov, Rokycany)
- Karlovarský kraj (Cheb, Sokolov, Karlovy Vary)
- Ústecký kraj (Litoměřice, Louny, Chomutov, Most, Teplice, Ústí nad Labem, Děčín)
- Liberecký kraj (Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou, Semily)
- Královehradecký kraj (Hradec Králové, Jičín, Trutnov, Náchod, Rychnov nad Kněžnou)
- Pardubický kraj (Pardubice, Chrudim, Svitavy, Ústí nad Orlicí)
- Kraj Vysočina (Pelhřimov, Havlíčkův Brod, Jihlava, Žďár nad Sázavou, Třebíč)
- Jihomoravský kraj (Brno-město, Brno-venkov, Znojmo, Blansko, Vyškov, Hodonín, Břeclav)
- Olomoucký kraj (Olomouc, Přerov, Prostějov, Šumperk, Jeseník)
- Zlínský kraj (Zlín, Uherské Hradiště, Kroměříž, Vsetín)
- Moravskoslezský kraj (Bruntál, Opava, Ostrava-město, Karviná, Frýdek-Místek, Jičín)

Slovenská republika se na základě zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 221/1996 Z. z. člení na 8 krajů a 78 okresů¹⁰:

- Bratislavský (Bratislava I, Bratislava II, Bratislava III, Bratislava IV, Bratislava V, Malacky, Pezinok, Senec)
- Trnavský (Trnava, Dunajská Streda, Galanta, Hlohovec, Piešťany, Senica, Skalica)
- Trenčianský (Trenčín, Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica, Prievidza, Púchov)
- Nitranský (Nitra, Komárno, Levice, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany, Zlaté Moravce)

---

¹⁰ Viz mapa Administrativní členění Slovenské republiky v přílohách

- Žilinský (Žilina, Bytča, Čadca, Dolný Kubín, Kysucké Nové Mesto, Liptovský Mikuláš, Martin, Námestovo, Ružomberok, Turčianske Teplice, Tvrdošín)
- Banskobystrický (Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Brezno, Detva, Krupina, Lučenec, Poltár, Revúca, Rimavská Sobota, Veľký Krtíš, Zvolen, Žarnovica, Žiar nad Hronom)
- Prešovský (Prešov, Bardejov, Humenné, Kežmarok, Levoča, Medzilaborce, Poprad, Sabinov, Snina, Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník, Vranov nad Topľou)
- Košický (Košice I, Košice II, Košice III, Košice IV, Košice-okolie, Gelnica, Michalovce, Rožňava, Sobrance, Spišská Nová Ves, Trebišov)

Data získaná ze sčítání obyvatel 2011 vycházejí z tohoto územního členění.

Ostatní data jsou příslušnými statistickými úřady na toto územní členění přepočtena nebo upraveno podle výše zmíněné metodiky.

3.2 Demografická charakteristika České republiky a Slovenské republiky

Z hlediska velikosti populace patří Česká i Slovenská republika spíše mezi menší země. Slovenská populace je přibližně poloviční proti populaci české. Z hlediska historického vývoje je zajímavé, že populace České republiky ani v roce 2011 nedosáhla velikosti populace na daném území při sčítání obyvatel v roce 1930. V tomto roce dosáhla populace na území dnešní České republiky svého maxima, ale v důsledku odsunu německého obyvatelstva po 2. světové válce došlo k výraznému snížení populace. Nicméně tento rozdíl již není velký – 112 026 obyvatel.¹¹

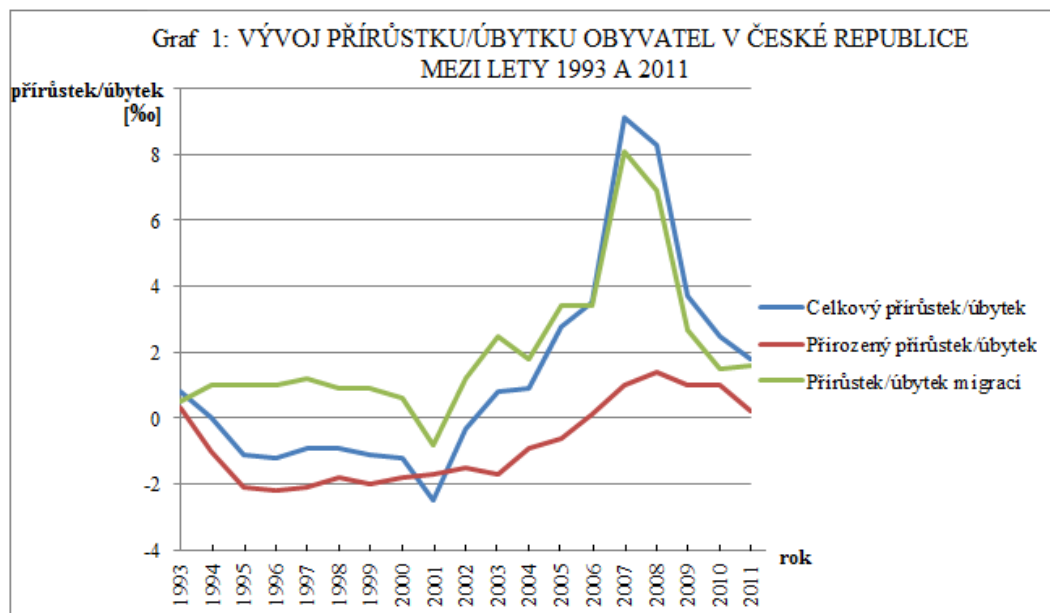
Při analýze dat z jednotlivých sčítání lze pozorovat, že u Slovenské republiky naopak dochází k neustálému nárůstu počtu obyvatel. V roce 2011 vzrostl počet obyvatel proti roku 1930 o 62%. Největší přirozený přírůstek byl v roce 1961 (15,9%) nejmenší naopak v roce 2011 (0,3%).¹²

Velikost populace a její celkový přírůstek jsou ovlivněny přirozeným pohybem obyvatel ale také migračním přírůstkem. Přirozený pohyb obyvatel

¹¹ Zdroj: Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869

¹² Zdroj: Obyvatelstvo podľa sčítaní obyvatel'ov v rokoch 1848 až 2001

ovlivňuje natalita a mortalita. Mortalita se v České republice udržuje, tudíž je celkový přírůstek obyvatel dán natalitou. Přirozeného přírůstu dosahovala Česká republika podle grafu 1 v roce 1993, následně mezi lety 1994 a 2005 docházelo k přirozenému úbytku obyvatel a až mezi lety 2006 a 2011 docházelo k přirozenému přírůstku, což bylo ale ovlivněno porodností silných generačních ročníků 70. let. V roce 2011 byl přirozený přírůstek obyvatel pouze 0,2 ‰. Z hlediska migrace dosahovala Česká republika úbytku stěhování mezi lety 1993 a 2011 pouze v roce 2001¹³. Celkového přírůstku dosahovala Česká republika v roce 1993, v následujícím roce dosáhl hodnoty 0 a až do roku 2002 vykazovala Česká republika přirozený úbytek obyvatel (nejnižší v roce 2001 = -2,5‰). Od roku 2003 opět dochází k celkovému přírůstku obyvatel (maximum v roce 2007 a poté opět pokles).

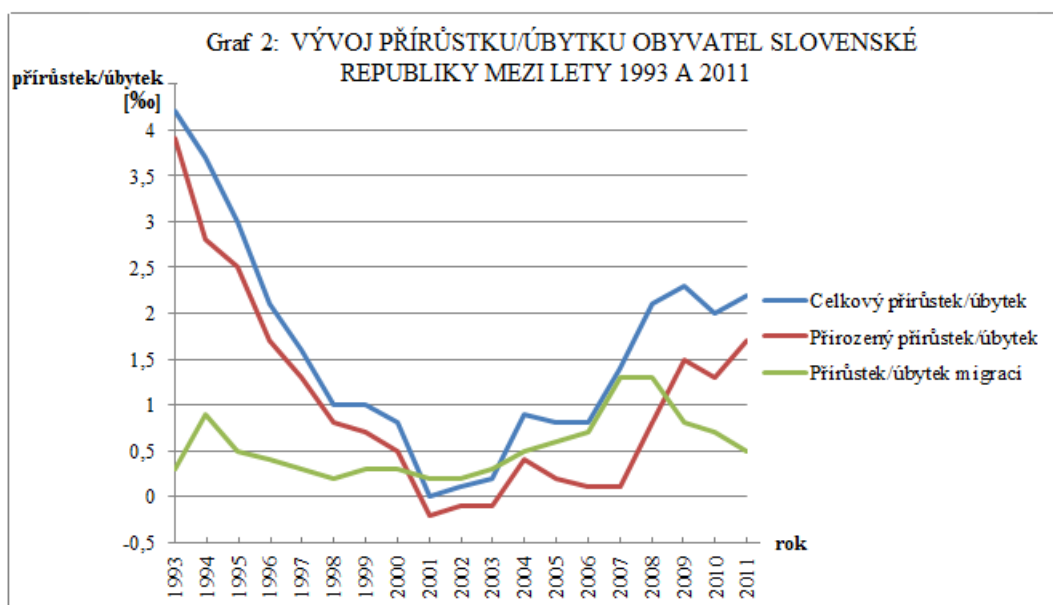
Zdroj: Vlastní zpracování
Data: Statistická ročenka České republiky 2012

Stejně jako v České republice i na Slovensku se výše mortality udržuje, tudíž je velikost populace také ovlivněna natalitou a migrací. Jak ukazuje graf 2 mezi lety 1993 a 2001 dochází u Slovenské republiky k přirozenému přírůstku, který v tomto období neustále klesá. Od roku 2001 do roku 2003 pak dochází k přirozenému úbytku obyvatel, od roku 2004 pak již opět k přirozenému přírůstku. Nejvyšší přirozený přírůstek byl v roce 2011 (1,7‰), nejnižší přirozený úbytek naopak v roce 2001 (-0,2‰). Ve všech letech od roku 1993 do roku 2011 docházelo na Slovensku

¹³ Zdroj: Statistická ročenka České republiky 2012 [21.2.2013]

k přírůstku obyvatel migrací – k úbytku stěhováním nedošlo na rozdíl od České republiky v žádném roce. Nejvyšší přírůstek migrací byl v letech 2007 a 2008, nejnižší naopak v letech 2001 a 2002.

Celkový přírůstek byl ve Slovenské republice nejnižší v roce 2001, kdy dosáhl hodnoty 0‰ – mezi lety 1993 a 2011 slovenská populace neustále rostla (na rozdíl od výše zmíněné české populace).

Zdroj: Vlastní zpracování
Data: Pohyb obyvatelstva SR (1950-2005)

Náboženská struktura obyvatelstva může být do určité míry ovlivněna různými demografickými charakteristikami, jako je pohlaví, věk, rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání nebo národnost. Na základě výsledků ze starších sčítání obyvatel nebo sociologických průzkumů lze obecně říci, že vyšší míra religiozity je u žen, starších obyvatel, vdaných/ženatých, lidí s nižším vzděláním a lidí žijících na venkově (Bunčák, 2001, Hamplová, 2008 a jiní). Hamplová (2008) poukazuje na fakt, že kromě věku, pohlaví, vzdělání nebo velikosti místa bydliště má na náboženské představy obyvatel vliv také samotná socializace jedince (tradiční víra se udržuje především u jedinců, kteří v dětství pravidelně navštěvovali bohoslužby).

Hodnocení demografických struktur je zpracované do tabulky 1 na základě porovnávání vybraných ukazatelů, které vychází ze sčítání obyvatel 2011. Sledovaná

byla pohlavní a věková struktura, struktura podle rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání a národnostní struktura.

Tabulka 1 – Porovnání vybraných demografických charakteristik České republiky a Slovenské republiky v roce 2011

	ČR [absolutně]	ČR [%]	SR [absolutně]	SR [%]
počet obyvatel celkem	10 562 214		5 397 036	
podle pohlaví:				
muži	5 188 188	49,1	2 627 772	48,7
ženy	5 374 026	50,9	2 769 264	51,3
podle věkové skupiny:				
obyvatelstvo 0-14 let	1 527 670	14,4	826 516	15,3
obyvatelstvo 15-64	7 360 249	69,7	3 886 327	72
obyvatelstvo 65+	1 674 295	15,9	682 873	12,7
podle rodinného stavu:				
svobodní/svobodné	4 222 938	40	2 281 441	42,3
ženatí/vdané	4 426 414	42	2 214 431	41
rozvedení/rozvedené	1 098 109	10,4	412 745	7,6
vdovci/vdovy	764 002	7,2	386 707	7,2
podle dosaženého vzdělání:				
bez vzdělání (včetně dětí)*	1 574 923	14,9	846 321	15,7
základní	1 574 856	14,9	808 490	15
střední (bez maturity)**	2 963 972	28	1 244 038	23,1
střední (s maturitou)***	2 677 507	25,3	1 515 973	28
vyšší odborné	117 489	1,1	80 616	1,5
vysokoškolské****	1 117 830	10,6	747 968	13,8
podle národnosti:				
majoritní*****	6 732 104	63,7	4 352 775	80,7

* ČR – včetně dětí 0-15 let, SR – včetně dětí 0-16 let

** ČR – střední vč. vyučení (bez maturity), SR – učňovské (bez maturity) + střední odborné bez maturity

*** ČR – úplné střední s maturitou + nástavbové studium, SR – úplné střední učňovské (s maturitou), úplné střední odborné (s maturitou), úplné střední všeobecné

**** ČR – vysokoškolské, SR – vysokoškolské bakalářské + vysokoškolské magisterské, inženýrské, doktorské + doktorandské

***** ČR – česká, SR – slovenská

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo podle SLDB 2011 a Slovenská republika při SODB 2011

Při sledování pohlavní struktury lze pozorovat, že u Slovenské republiky jsou koeficient feminity (51,3 %) i index feminity (105,4 %) vyšší než u České republiky (50,9 % a 103,6 %). Nicméně tyto rozdíly nejsou výrazné.

Z hlediska porovnávání věkové struktury je mezi oběma zeměmi výrazný rozdíl – zatímco v ČR má věková struktura regresivní charakter, jelikož podíl věkové složky je nižší než podíl složky v poproduktivním věku, slovenská populace má

charakter progresivní – podílem zde převažuje dětské obyvatelstvo nad obyvatelstvem starším 65 let, což potvrzuje i ukazatel indexu stáří. Tento ukazatel je u České republiky výrazně vyšší (109,6%) než u Slovenské republiky (82,6 %).

Z hlediska struktury podle rodinného stavu jsou u obou republik identické skupiny vdovci/vdovy. Větší rozdíl je pak u skupiny ženatých/vdaných (1 procentní bod), která je vyšší u ČR. U Slovenské republiky je vyšší podíl svobodných obyvatel (o 2,3 procentní body), u České republiky je naopak vyšší ještě podíl rozvedených – u této skupina je z hlediska struktury podle rodinného stavu největší rozdíl mezi oběma zeměmi (2,8 procentní body).

U vzdělanostní struktury obyvatelstva je u České republiky vyšší podíl obyvatel pouze v kategorii střední bez maturity. Tento rozdíl je také v rámci vzdělanostní struktury obyvatel největší u všech kategorií (4,9 procentní body). U všech ostatních kategorií má vyšší podíl obyvatel Slovenská republika. Při sledování vzdělanostní struktury na základě členění do 3 základních kategorií (základní, středoškolské a vysokoškolské) je největší rozdíl v podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel – 3,2 procentní body (i v případě připočtení kategorie vyšší odborné vzdělání je míra dosažení vysokoškolského vzdělání vyšší u Slovenské republiky – o 3,6 procentní body). Druhý velký rozdíl je v rámci kategorie středoškolského vzdělání (2,2 procentní body). Následuje kategorie bez vzdělání, která je u Slovenské republiky vyšší o 0,8 procentního bodu. Podíl obyvatel se základním vzděláním je u obou republik téměř identický.

Z hlediska národnostní struktury je podíl majoritní národnosti výrazně vyšší u Slovenské republiky než u České republiky (o 17 procentních bodů). Nicméně tato disproporce je ovlivněna subjektivním faktorem (kategorií neuvedeno/nezjištěno). Zatímco ve Slovenské republice nebyla národnost zjištěna jen u 7% obyvatel, v České republice neuvedlo národnost 26% obyvatel.

Z těch, kteří svou národnost uvedli, byla majoritní národnost v České republice¹⁴ 91,9%, největšími minoritními národnostmi jsou slovenská (1,9%), ukrajinská (0,7%), polská (0,5%) a vietnamská (0,4%). Rozdíly u minoritních národností nejsou v ČR výrazné¹⁵

---

¹⁴ Souhrnně česká, moravská a slezská národnost

¹⁵ Zdroj: Obyvatelstvo podle národností v krajích

U Slovenské republiky bylo 86,8% z těch, kteří uvedli svou národnost, majoritní slovenské národnosti. Největší menšinou je maďarská (9,1%), která je výrazně větší než ostatní menšiny na Slovensku ale i v ČR, kde výše zmíněná největší slovenská menšina dosahuje pouze 1,9% z počtu obyvatel. Rozdíl mezi dalšími minoritními národnostmi na Slovensku již není velký – romská (2,1%), rusínská (0,7%) a česká (0,6%).¹⁶

Mezi oběma republikami je rozdíl nejen v postavení největší minoritní národnosti, ale také v celkové skladbě minoritních národností, která je ovlivněna historickým vývojem. Dále je zajímavé, že zatímco v ČR je slovenská národnost největší minoritní národností, na Slovensku je česká národnost až na 3. místě.

Z hlediska vybraných struktur obyvatelstva (na základě pohlaví, věku, rodinného stavu, nejvyššího dosaženého vzdělání a národnosti) jsou si obě vybrané země podobně. Významnější rozdíly jsou pouze ve výše zmíněném indexu stáří a podílu majoritní národnosti (u této kategorie ale byla tato disproporce vysvětlena).

---

¹⁶ Zdroj: Obyvatelstvo SR podľa národnosti

4. Vývoj religiózní struktury obyvatelstva České republiky a Slovenské republiky

Současná míra religiozity je výsledkem dlouhodobého vývoje na daném území. Dnešní Česká republika a Slovenská republika se dlouhou dobu vyvíjely samostatně, což vedlo k odlišnému vývoji náboženského smýšlení obyvatelstva i samotné míry religiozity. Obě republiky byly součástí jednoho samostatného státu mezi lety 1918 a 1992 (kromě období 2. světové války), nicméně i v tomto období byl vývoj religiozity v obou částech Československa značně odlišný.

4.1 Historický vývoj religiozity na území dnešní České republiky a Slovenské republiky

Česká republika patří v současné době mezi země s nejnižší mírou religiozity na světě. Tento jev je důsledkem historického vývoje české společnosti. Kde ale hledat počátek sekularizace české populace?

Podle Nešpora (2004) řada historiků vidí kořeny českého antiklerikalismu již v 15. století, kdy se na území dnešní České republiky formovalo významné husitské protestantské hnutí. Tato teorie ovšem ignoruje další vývoj, zejména po bitvě na Bílé hoře. Nešpor (2004) poukazuje na fakt, že na konci 17. století (po násilné rekatolizaci) většina českého obyvatelstva vyznávala katolictví. Důsledky husitství zde ale byly i nadále patrné. V 18. století stále tajně existovaly skupiny nekatolíků.

Další historický vývoj v 19. století vedl k rostoucímu nacionalismu, který poukazoval na význam českých zemí ve středověku – ty v té době ovšem nebyly katolické, ale právě husitské. Katolictví bylo také spojeno s rakouskou monarchií, což ho ještě dále oslabovalo. Tento historický vývoj vedl podle Nešpora (2004) k následné masivní sekularizaci českého národa, přičemž většina obyvatel se k jinému vyznání nepřiklonila. „*Náboženská identita [...] byla postupně nahrazena identitou národní, následovanou třídní identitou a scientistním, „vědeckým“ pohledem na svět; Češi se tak v 19. století stali ateisty, liberály, nacionalisty nebo i socialisty, přičemž zároveň pro ně náboženství začalo hrát někdejší roli.*“ (Nešpor, 2004: 27)

Při vzniku Československé republiky se objevil požadavek oddělení státu od církve jako reakce na austrokatolicismus. Nicméně podle Marka (2005) se brzy

ukázalo, že to nebude jednoduché, zejména v důsledku vytvoření různorodých politických sil (český a slovenský politický klerikalismus s odlukou nesouhlasil, agráři a národní demokraté váhali). Nakonec otázka oddělení církve od státu nebyla zakotvena v žádné ústavě, roli církve ve společnosti vymezovaly jen dílčí zákony. (Marek, 2005)

Podle Nešpora (2004) se Československá republika od počátku snažila o odluku po vzoru Francie, což ještě více podporovalo klesající vliv náboženství.

Již ve sčítání obyvatel v roce 1921 byla podle Václavíka (2010) skupina lidí bez vyznání druhá největší po příslušenství ke katolické církvi (v Čechách bylo bez vyznání 9,8% obyvatel a na Moravě 0,8% obyvatel). Nicméně dále poukazuje na fakt, že nelze mluvit o ateizaci české společnosti při vzniku nové republiky. Podle něho značnou část této skupiny tvořili ateisté, ale spíše lidé odmítající konkrétní náboženskou instituci. V následujícím sčítání v roce 1930 se ke kategorii bez vyznání přihlásilo 10,3% obyvatel Čech a 2,9% obyvatel Moravy. Již v období první republiky se podle Václavíka (2010) začaly objevovat základní trendy náboženského chování obyvatel (nedůvěra v náboženské instituce a vymezování vůči katolické církvi). Ve sčítání v roce 1950 zaznamenala kategorie bez vyznání pokles (v Čechách to bylo 4,3%). Největší nárůst naopak zaznamenala Církev československá a podle Václavíka (2010) to bylo právě na úkor kategorie bez vyznání. Část obyvatel se snažila vyjádřit sounáležitost s Československem, které bylo považováno za pokračování předválečné Československé republiky. Spíše než se změnami v náboženském vyznání souvisí tak tento pokles obyvatel bez vyznání s kulturně-politickou deklarácí. Výsledky tohoto sčítání byly pro proticírkevní komunistický režim v rozporu s jeho cíli, proto vláda svým usnesením 1410/1954 Sb. zrušila další evidence náboženského vyznání. (Václavík, 2010)

Náboženské vyznání se tedy v Československu zjišťovalo naposledy v roce 1950 a následně až v roce 1991. Pastor (1994) navíc zdůrazňuje, že i tato data jsou neporovnatelná, jelikož do roku 1950 se v jednotlivých sčítáních zjišťovalo náboženské vyznání jako příslušnost k dané církvi, v roce 1991 pak jako sebezřazení. Sčítání v roce 1991 mělo podle Kučery (1994) poskytnout informace o míře religiozity obyvatelstva po 40 letech státního ateismu, upozorňuje ale na jisté zkreslení, jelikož se toto sčítání konalo pouze 15 měsíců od listopadu 1989 (podobně také Marenčáková, 2006). Předpokládá, že část obyvatel ze strachu z možného

zneužití údajů mohla být své náboženské vyznání přiznat, část obyvatel se mohla k náboženskému vyznání přihlásit pouze na základě křtu nebo tím vyjádřit protest po 40 letech, kdy tato možnost nebyla. V období mezi lety 1950 a 1991 byly z hlediska vytváření náboženské struktury podle Pastora (1994) důležité zejména sociologické výzkumy a pravidelná hlášení farních úřadů o počtu náboženských úkonů (zejména církevní sňatky, popř. pohřbů, méně vhodné pak bylo odvozování na základě počtu dětí přihlášených k výuce náboženství).

Podle Srba (1993) při sčítání v roce 1991 bylo 39,9% obyvatel České republiky bez vyznání a 16,2% obyvatel otázku týkající se náboženského vyznání nezodpovědělo. Pištora (1993) poukazuje na výraznou územní diferenciaci z hlediska religiozní struktury obyvatelstva na všech stupních územního členění¹⁷, která se projevila již ve Sčítání v roce 1991. Pištora (1993) zdůrazňuje vyšší religiozitu Slovenské republiky ($\frac{3}{4}$ obyvatel) proti České republice (více než $\frac{2}{5}$ obyvatel). V samotné České republice je pak výrazný rozdíl mezi mírou religiozity v Čechách ($\frac{1}{3}$ obyvatel) a na Moravě ($\frac{1}{2}$ obyvatel). Z hlediska krajů České republiky má na míru religiozity vliv rozšíření průmyslu. V zemědělsky orientovaných krajích je míra religiozity vyšší (v Jihočeském kraji je podíl věřících $\frac{1}{2}$ všech obyvatel, na jižní Moravě pak dokonce $\frac{3}{5}$ všech obyvatel). Naopak průmyslové kraje se vyznačují nejnižší religiozitou (v Severočeském kraji tvoří podíl věřících jen $\frac{1}{4}$ všech obyvatel).

Na Slovensku byl vývoj religiozity odlišný. Do 16. století byla religiozní struktura na Slovensku homogenní – většina obyvatel byla římskokatolického vyznání. Od 16. století se i na Slovensko začali šířit reformační myšlenky (slovenské a německé obyvatelstvo začalo přijímat evangelické augsburské vyznání, které bylo ovlivněno učením Martina Luthera, maďarské obyvatelstvo evangelické helvétské vyznání ovlivněné Janem Kalvínem). V druhé polovině 16. století již $\frac{2}{3}$ obyvatel vyznávaly protestantismus (především lutheránství). Od 20. let 17. století probíhala stejně jako v českých zemích i na Slovensku silná rekatolizace, nicméně její úspěchy se objevily až v 2. polovině 17. století a katolická víra začala obnovovat své dominantní postavení. (Matlovič, 2001)

---

¹⁷ Mezi jednotlivými republikami, kraji, okresy a často i obcemi

Na konci 19. století měla největší zastoupení Římskokatolická církev, dále zde působily Řeckokatolická církev, Evangelické augsburské vyznání, Evangelické helvétské vyznání a Izraelitské vyznání. Kategorie bez vyznání neexistovala. (Marenčáková, 2006)

Podle Marenčákové (2006) se i na Slovensku začal se vznikem nové Československé republiky objevovat termín sekularizace. Nicméně změny v náboženské struktuře obyvatelstva nebyly nijak výrazné. Došlo k mírnému přírůstku u církví rozšířených v Čechách a na Moravě (církev českobratrská a československá), což byl důsledek příchodu úředníků a státních zaměstnanců z českých zemí nahrazujících odstěhované maďarské zaměstnance. Dále došlo k mírnému nárůstu pravoslavných obyvatel. Již ve sčítání v roce 1921 byl podíl obyvatel bez vyznání nižší než v Čechách a na Moravě (pouze 0,2% obyvatel), v roce 1930 to bylo 0,7% (spolu s kategorií neudané) a v roce 1950 pouze 0,3%.

Na Slovensku také platilo výše zmíněné vládní usnesení 1410/1954 Sb., tudíž se ani zde až do roku 1991 náboženské vyznání nezjišťovalo.

Ve sčítání v roce 1991 se podle Marenčákové (2006) pořadí jednotlivých církví nezměnilo, došlo pouze ke změně procentuálního zastoupení. Je také zajímavé, že došlo k velkému nárůstu v kategorii bez vyznání (9,7%) a nezjištěné (17,5%), které se na rozdíl od Čech a Moravy v roce 1950 na Slovensku prakticky nevyskytovaly. Pištora (1993) poukazuje na fakt, že ve Slovenské republice se tak výrazné rozdíly v religiozitě v rámci jednotlivých krajů jako v České republice nezjistily (průměrně je podíl věřících $\frac{3}{4}$ z celkového počtu obyvatel). Nižší religiozitu zaznamenala pouze Bratislava (podíl věřících je $\frac{1}{2}$ všech obyvatel).

Politické změny z hlediska náboženského vyznání se podle Marenčákové (2006) naplno projeví až v dalším Sčítání v roce 2001. Došlo sice k nárůstu v kategorii bez vyznání (na 13%), nicméně kategorie neudané klesla ze 17,5% na pouhých 3% .

Se změnou protináboženského klimatu po roce 1989 přišla podle Bunčáka (2001) i jakási demonstrováná pronáboženská orientace nové politické elity, která se vyznačuje prezentováním veřejných činitelů (např. politiků) jako lidí, kteří vždy patřili mezi věřící, ale svůj pozitivní vztah k náboženství z donucení skrývali.

4.2 Současná struktura náboženství a církví na území České republiky a Slovenské republiky

V České republice jsou státem registrované následující církve a náboženské společnosti: Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Buddhismus Diamantové cesty linie Karma Kaqjü, Česká hinduistická náboženská společnost, Českobratrská církev evangelická, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů v České republice, Církev Křesťanská společenství, Církev Nová naděje, Církev řeckokatolická, Církev římskokatolická, Církev Slovo života, Církev víry, Církev živého Boha, Evangelická církev augsburského vyznání v České republice, Evangelická církev metodistická, Federace židovských obcí v České republice, Jednota bratrská, Křesťanské sbory, Luterská evangelická církev a. v. v České republice, Hnutí Hare Krišna, Náboženská společnost českých unitářů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Novoapoštolská církev v ČR, Obec křesťanů v České republice, Pravoslavná církev v českých zemích, Ruská pravoslavná církev, Slezská církev evangelická augsburského vyznání, Starokatolická církev v ČR, Višva Nirmala Dharma a Ústředí muslimských obcí¹⁸.

I přes velkou pluralitu náboženských církví a společností má dominantní postavení především Církev římskokatolická a za ní s velkým odstupem následující Českobratrská církev evangelická a Církev československá husitská.

Více než $\frac{4}{5}$ všech věřících se přitom při sčítání obyvatel v roce 2001 přihlásily k římskokatolickému vyznání. Více než polovina z nich pocházela z moravských krajů (Jihomoravský kraj a Moravskoslezský). V Čechách patří mezi kraje s nejvyšším počtem římských katolíků Středočeský, Jihočeský kraj a Praha. Příslušníci Českobratrské církve evangelické se vyskytovali rovnoměrně v jednotlivých velikostních kategoriích obcí, zajímavé je, že vyšší podíl jich byl ve velkých městech (např. Vsetín = 9,7% všech obyvatel města, dále Žďár nad Sázavou a Nymburk). Na vyšší podíl těchto věřících má své kořeny již v době vlády císaře Josefa II. – v těchto oblastech vznikaly na základě vydání Tolerančního patentu nové sbory¹⁹.

---

¹⁸ Zdroj: MK ČR, 2013

¹⁹ Zdroj: Náboženské vyznání obyvatelstva 2001

Ve Slovenské republice je počet státem registrovaných církví nižší než v České republice. Jsou to Římskokatolická církev, Řeckokatolická církev, Evangelická církev augsburského vyznání, Reformovaná křesťanská církev na Slovensku, Pravoslavná církev, Evangelická církev metodistická, Bratrská jednota baptistů, Církev bratrská, Církev adventistů sedmého dne, Apoštolská církev na Slovensku, Křesťanské sbory na Slovensku, Církev československá husitská na Slovensku, Starokatolická církev, Náboženská společnost Jehovovi svědkové a Židovské náboženské obce²⁰. (Matlovič, 2001)

Náboženská struktura slovenského obyvatelstva je podle Matloviče (2002) v důsledku historického osidlování značně prostorově různorodá.

Dominantní postavení na Slovensku má Římskokatolická církev, která byla rozšířená po celém území republiky. V přibližně 2129 obcích (74% všech obcí)²¹ na Slovensku měla v roce 1991 Římskokatolická církev dominantní postavení. Pouze ve 22 obcích se nevyskytl žádný obyvatel římskokatolického vyznání. Největší dominance Římskokatolické církve byla v centrální část západního Slovenska a na severozápadně Slovenska, relativně malý výskyt byl pak na severovýchodním Slovensku. (Matlovič, 2001)

Druhou nejvýznamnější církví je Evangelická církev augsburského vyznání, která byla také rozšířená po celém území (měla zastoupení v 2194 obcí). V okresech Myjava a Liptovský Mikuláš měla tato církev většinu ze všech věřících. (Matlovič, 2002)

Třetí největší církví je Řeckokatolická církev vyskytující se v roce 1991 v 1683 obcí. Dominantní postavení měla v 254 obcích (nejvíce v okrese Medzilaborce). Obecně lze říci, že významnější postavení má tato církev na severovýchodě Slovenska, nejmenší na jihozápadě. (Matlovič, 2002)

Čtvrtá nejvýznamnější církev je Reformovaná křesťanská církev na Slovensku (kalvíni), která je rozšířená zejména v jižní části Slovenska (většina z příslušníků této církve patří k maďarské národnosti). V 83 z nich byli kalvíni nejpočetnější náboženskou skupinou. (Matlovič, 2001)

---

²⁰ Tato data pochází z roku 1991. Podle Ministerstva kultury SR patří ke státem uznaných církvím v roce 2013 ještě Bahájské společenství na Slovensku, Církev Ježíše Krista svatých posledních dní a Novoapoštolská církev (MK SR, 2013)

²¹ V roce 1991 bylo na Slovensku celkem 2860 obcí

Pátá nejvýznamnější církev byla Pravoslavná církev, vyskytující se zejména v severovýchodní části Slovenska (v roce 1991 v 70 obcích jako nejvýznamnější skupina). Ostatní církve již neměly dominantní postavení v žádné slovenské obci. (Matlovič, 2001)

Kromě těchto církví a náboženských společností působí na území Slovenska i řada státem neregistrovaných subjektů. Nicméně tyto církve a náboženské společnosti nejsou z hlediska procentuálního zastoupení významné, v roce 1991 se k nim přihlásilo jen 0,12% obyvatel.

5. Religiózní struktura obyvatel České republiky a Slovenské republiky na základě výsledků cenzů 1991–2011

Při analýze náboženské struktury obyvatelstva České a Slovenské republiky lze vidět určité disproporce na všech úrovních členění – jak mezi jednotlivými republikami, tak v rámci nich na území krajů a okresů. Proto je důležité nejen porovnávat samotné republiky, ale i jejich územní celky a to z prostorového i časového hlediska

5.1 Religiózní struktury obyvatel na úrovni republik

Disproporce v míře religiozity obyvatel lze sledovat z hlediska jednotlivých republik i z časového hlediska. Pro analýzu tohoto historického vývoje lze využít data ze starších sčítání obyvatel. Náboženské vyznání se v dnešní České i Slovenské republice zjišťovalo při sčítání obyvatel v letech 1921, 1930, 1951, 1991 a 2001. Pro zachycení určitých tendencí v náboženském chování jsou použita data z porevolučních sčítání – tj. 1991 a 2001, která jsou charakterizována v kapitole 2.3.

5.1.1 Porovnání religiózní struktury obyvatel na úrovni republik při sčítání obyvatel 2011

V České republice při sčítání obyvatel v roce 2011 tvořili největší skupinu obyvatelé, kteří své náboženské vyznání vůbec neuvedli (45,2%). Tento subjektivní faktor výrazně ovlivňuje výsledky, jelikož do této kategorie mohou patřit obyvatelé bez vyznání ale i věřící, kteří se necítí být příslušníky žádné církve, nepřemýšleli o tom, jestli jsou věřící nebo nevěřící nebo jen nechtějí svou náboženskou víru veřejně přiznávat atd.

Druhá největší kategorie byli obyvatelé, kteří se deklarovali bez náboženského vyznání (34,2%), Věřících, kteří se hlásí k určité církvi nebo náboženské společnosti, bylo 13,9% a věřících nehlásících se k církvi nebo náboženské společnosti bylo 6,7%²².

---

²² Zkreslení, které z hlediska struktury věřících způsobuje kategorie věřící, nehlásící se k žádné církvi nebo náboženské společnosti, ukazuje mapa 6 v přílohách

Tabulka 2 – Vývoj podílu jednotlivých církví na celkovém počtu obyvatel České republiky mezi lety 1991 a 2011

Rok	Obyvatelstvo celkem	Církev římskokatolická	Církev československá husitská	Českobratrská církev evangelická
1991	10 302 215	39,0%	1,7%	2,0%
2001	10 230 060	26,8%	1,0%	1,1%
2011	10 562 214	10,3%	0,4%	0,5%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Pramenné dílo 1991, Náboženské vyznání obyvatelstva 2001, Obyvatelstvo podle SLDB 2011

Jak ukazuje tabulka 2, z celkového počtu obyvatel tvoří příslušníci Církve římskokatolické jen 10,3% české populace. Z těch, kteří se označili za věřící, to pak byl podíl 49,8%, což zobrazuje tabulka 3. Je zajímavé, že 71 138 obyvatel České republiky (0,7%) vyjádřilo své náboženské vyznání obecným zápisem katolická víra (katolík). Tento obecný zápis měl vyšší podíl než druhá nejvíce zastoupená církev. V případě přiřazení věřících, kteří se deklarovali obecně jako katolíci, k Církvi římskokatolické se její podíl zvýší na 53,1% všech věřících.

Druhou nejpočetnější skupinou, jsou věřící, kteří se nehlásí k žádné konkrétní církvi, tvořící 34,2% všech věřících (6,7% z celé populace). Tuto skupinu tvoří věřící lidé, kteří se necítí být členy žádné církve, neúčastní se náboženského života nějaké náboženské společnosti, ale věří v existenci nadpřirozena. (Hamplová, 2008)

Z věřících hlásících se ke konkrétní církvi za Církvi římskokatolickou následují Českobratrská církev evangelická s 2,4% věřících (0,5% populace) a Církev československá husitská s 1,8% věřících (0,4% populace).

Tabulka 3 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v České republice mezi lety 1991 a 2011

Rok	Věřící celkem	Církev římskokatolická	Církev československá husitská	Českobratrská církev evangelická
1991	4 523 734	88,9%	3,9%	4,5%
2001	3 288 088	83,4%	3,0%	3,6%
2011	2 175 087	49,8%	1,8%	2,4%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Pramenné dílo 1991, Náboženské vyznání obyvatelstva 2001, Obyvatelstvo podle SLDB 2011

V případě, že bereme v úvahu jen skupinu obyvatelstva hlásících se ke konkrétní církvi, můžeme konstatovat, že podíl Církve římskokatolické je 73,9%, za

ní následují s odstupem Církev československá husitská (2,7%) a Českobratrská církev evangelická (3,5%).

Tabulka 4 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu obyvatel hlásících se ke konkrétní církvi v České republice mezi lety 1991 a 2011

Rok	Hlásící se celkem	Církev římskokatolická	Církev československá husitská	Českobratrská církev evangelická
1991	4 523 734	88,9%	3,9%	4,5%
2001	3 288 088	83,4%	3,0%	3,6%
2011	1 467 438	73,9%	2,7%	3,5%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Pramenné dílo 1991, Náboženské vyznání obyvatelstva 2001, Obyvatelstvo podle SLDB 2011

Na Slovensku bylo náboženské cítění obyvatel odlišné. Náboženské vyznání zde uvedlo 76% obyvatel. Pouze 10,6% obyvatel své náboženské vyznání nevedlo a bez náboženského vyznání bylo 13,4% obyvatel.

Z věřících, kteří uvedli své náboženské vyznání, bylo nejvíce příslušníků Římskokatolické církve – 81,6% (62% obyvatel celé slovenské populace). Pořadí následujících církví z hlediska celé populace i kategorie věřící ukazují tabulky 5 a 6. Těmito církvemi jsou Evangelická církev augsburského vyznání s 7,7% věřících (5,9% obyvatel), Řeckokatolická církev s 5,0% věřících (3,8% obyvatel), Reformovaná křesťanská církev s 2,4% věřících (1,8% obyvatel) a Pravoslavná církev s 1,2% věřících (0,9% obyvatel).

Tabulka 5 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel ve Slovenské republice mezi lety 1991 a 2011

Rok	Věřící celkem	Římskokatolická církev	Řeckokatolická církev	Pravoslavná církev	Evangelická církev a.v.	Reformovaná křesťanská církev
1991	3 840 949	83,0%	4,7%	0,9%	8,5%	2,1%
2001	4 521 549	82%	4,9%	1,1%	8,2%	2,7%
2011	4 100 237	81,6%	5,0%	1,2%	7,7%	2,4%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo SR podľa náboženského vyznania - sčítanie 2011, 2001, 1991

Tabulka 6 – Vývoj podílu jednotlivých církví na celkovém počtu obyvatel Slovenské republiky mezi lety 1991 a 2011

Rok	Obyvatelstvo celkem	Římskokatolická církev	Řeckokatolická církev	Pravoslavná církev	Evangelická církev a.v.	Reformovaná křesťanská církev
1991	5 274 335	60,4%	3,4%	0,7%	6,2%	1,6%
2001	5 379 455	68,9%	4,1%	0,9%	6,9%	2,0%
2011	5 397 036	62,0%	3,8%	0,9%	5,9%	1,8%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo SR podľa náboženského vyznania - sčítanie 2011, 2001, 1991

Míra religiozity obyvatel je vyšší u Slovenské republiky. V České republice bylo bez náboženského vyznání 34,2% obyvatel, na Slovensku jen 13,4% obyvatel. Svou víru v České republice neuvodlo 45,2% obyvatel a na Slovensku 10,6% obyvatel, což ukazuje jisté náboženské přesvědčení obou národů.

V obou republikách má dominantní postavení Církev římskokatolická. Z hlediska celé populace je tato církev ale dominantní pouze u Slovenské republiky (62% obyvatel), v České republice dosahuje na úrovni celé populace pouze 10,3% obyvatel.

Církev, které následují za Římskokatolickou církví, mají ve Slovenské republice významnější postavení než v České republice (tzn. vyšší podíl věřících obyvatel).

Rozdíl mezi oběma zeměmi je také v počtu církví, které přesahují hladinu výběru 0,5% věřících na celostátní úrovni. Zatímco ve Slovenské republice tuto hodnotu překračuje 5 církví, v České republice jsou to pouze 3 církve, a to i přesto, že počet státem registrovaných církví je u České republiky vyšší.

Nižší podíl státem registrovaných církví u Slovenské republiky může být důvodem, proč 23 240 obyvatel (0,5%) uvedlo při sčítání obyvatel jako své náboženské vyznání jiné (než 18 státem registrovaných církví). V České republice státem neregistrovanou církev nebo hnutí zvolilo 15 856 obyvatel (0,2%).

Pro českou populaci je výrazně vyšší podíl obyvatel, kteří se k otázce náboženského vyznání nevyjadřují.

5.1.2 Porovnání religiózní struktury obyvatel na úrovni republik při posledních sčítáních obyvatel

V České republice bylo při sčítání v roce 1991 věřících 43,9%, bez náboženského vyznání 39,9% a neuvedlo 16,2% obyvatel. Vývoj těchto kategorií zobrazuje tabulka 7. Nejvíce obyvatel se hlásilo k Církvi římskokatolické (39%). S velkým odstupem pak následovaly Českobratrská církev evangelická (2,0%) a Církev československá husitská (1,7%).

V roce 2001 došlo k poklesu podílu věřících obyvatel na 32,1% a naopak k nárůstu podílu obyvatel bez náboženské víry na 59%. Kategorie neuvedeno zaznamenala také pokles – na 8,8%. Nejvíce obyvatel bylo opět římskokatolického vyznání (26,8% obyvatel), následovaly Českobratrská církev evangelická (1,1%) a Církev československá husitská (1,0%). Všechny tyto církve nicméně zaznamenaly pokles počtu věřících.

Jak ukazují tyto výsledky, v České republice neustále klesá počet věřících. I když se ve sčítání v roce 2011 sečtou kategorie věřící hlásící se k církvi a věřící nehlásící se k církvi, která v předchozích sčítáních nebyla na výběr, podíl věřících byl v roce 2011 jen 20,6%. Trend poklesu v této kategorii byl mezi jednotlivými sčítáními přibližně stejný (mezi lety 1991 a 2001 byl pokles o 11,8 procentních bodů a mezi lety 2001 a 2011 byl pokles o 11,5 procentních bodů).

Je zajímavé, že kategorie bez náboženské víry mezi lety 1991 a 2001 vzrostla o 19,1 procentních bodů (z 39,9% na 59%) a mezi lety 2001 a 2011 naopak poklesla o 24,8 procentních bodů (z 59% na 34,2%). Nicméně tento pokles je způsoben změnami v kategorii neuvedeno. Zatímco v roce 1991 neuvedlo svou náboženskou víru 16,2% obyvatel, v roce 2001 to bylo 8,8%, v roce 2011 to bylo již 45,2%.

Díky tomu, že podíl věřících klesal, podíl obyvatel bez náboženského vyznání by měl naopak vzrůstat. Tato tendence se částečně potvrdila ve sčítání v roce 2001, nicméně v roce 2011 podíl obyvatel bez vyznání naopak poklesl. Tento fakt byl způsoben tím, že obyvatelé se až v roce 2011 rozhodli častěji využít možnost svou náboženskou víru neuvést.

Tabulka 7 – Vývoj podílu jednotlivých kategorií v rámci jednotlivých sčítání v České republice mezi lety 1991 a 2011

Rok	Celkem	věřící, hlásící se*	věřící, nehlásící se	věřící celkem	bez vyznání	neuveďeno
1991	10302215	4 523 734,0	-	4 523 734,0	4 112 864,0	1 665 617,0
2001	10230060	3 288 088,0	-	3 288 088,0	6 039 991,0	901 981,0
2011	10562214	1 467 438,0	707 649,0	2 175 087,0	3 612 804,0	4 774 323,0
1991	100%	43,9%		43,9%	39,9%	16,2%
2001	100%	32,1%		32,1%	59,0%	8,8%
2011	100%	13,9%		20,6%	34,2%	45,2%

* v roce 1991 a 2001 včetně věřících nehlásících se

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Data: Pramenné dílo 1991, Náboženské vyznání obyvatelstva 2001, Obyvatelstvo podle SLDB 2011

Na Slovensku bylo v roce 1991 věřících 72,8%, bez vyznání 9,8% a neuvedlo 17,4% obyvatel. Největší zastoupení měla Římskokatolická církev (60,4% obyvatel), s odstupem pak následovaly Evangelická církev augsburského vyznání (6,2%) a Řeckokatolická církev (3,4%).

Jak ukazuje tabulka 8, v roce 2001 narostly počty věřících na 84,0% a obyvatel bez vyznání na 13,0% a počet obyvatel, kteří neuvedli svou náboženskou víru, naopak poklesl na 3,0% obyvatel. Dominantní postavení měla opět Římskokatolická církev (68,9%), dále Evangelická církev augsburského vyznání (6,9%) a Řeckokatolická církev (4,1%).

V jednotlivých kategoriích nejsou mezi jednotlivými lety takové disproporce jako u České republiky. Nejmenší rozdíly jsou v kategorii bez vyznání, která mírně vzrůstá (z 9,8% v roce 1991 na 13,0% v roce 2001 a 13,4% v roce 2011). Podíl věřících nejdříve narostl (ze 72,8% v roce 1991 na 84,0% v roce 2001), ovšem při dalším sčítání zase poklesl (na 76,0%). Tento výkyv je ovlivněn změnami v kategorii neuvedeno. Zatímco v roce 1991 byla tato kategorie nejvyšší (17,4%), v roce 2001 výrazně poklesla (na 3%) a následně v roce 2011 zase vzrostla (na 10,6%). Jak uvádí řada autorů (např. Marenčáková, 2006) v roce 2001 se naplno projevil politické změny v Československu, což způsobilo výše zmíněný výrazný pokles kategorie neuvedeno, ovšem při dalším sčítání v roce 2011 se více obyvatel rozhodlo neuvést svou náboženskou víru podobně jako v České republice.

Tabulka 8 – Vývoj podílu jednotlivých kategorií v rámci jednotlivých sčítání ve Slovenské republice mezi lety 1991 a 2011

Rok	Obyvatelstvo celkem	věřící	bez vyznání	neuveдено
1991	5 274 335	3 840 949	515 551	917 835
2001	5 379 455	4 521 549	697 308	160 598
2011	5 397 036	4 100 237	725 362	571 437
1991	100%	72,8%	9,8%	17,4%
2001	100%	84,1%	13,0%	3,0%
2011	100%	76,0%	13,4%	10,6%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo SR podľa náboženského vyznania - sčítanie 2011, 2001, 1991

Mezi lety 1991 a 2011 došlo u Slovenské republiky k mírnému nárůstu podílu věřících obyvatel o 3,2 procentní body, v České republice ve sledovaném období naopak podíl věřících výrazně klesá (o 23,3 procentních bodů). Pořadí církví s největším zastoupením věřících bylo v obou zemích v daném období konstantní.

V průběhu vybraných sčítání obyvatel v České i Slovenské republice měla v rámci postavení jednotlivých církví vždy dominantní postavení Církev římskokatolická. U Slovenské republiky v daných obdobích bylo vždy přes 80% všech věřících příslušníky této církve, stejně jako u České republiky ve sčítáních 1991 a 2001. V roce 2011 postavení Církve římskokatolické v České republice výrazně ovlivnila nově zavedená možnost deklarovat se jako věřící, nehlásící se k žádné církvi, díky které poklesl počet obyvatel římskokatolického vyznání na 49,8% všech věřících. Ovšem z hlediska věřících, kteří uvedli příslušnost ke konkrétním církvím, je podíl Církve římskokatolické stále dominantní (73,9%).

Ostatní církve pak v obou zemích v daných letech následovaly s velkým odstupem. V České republice to byly Českobratrská církev evangelická a Církev Československá husitská (obě vždy méně než 5% věřících) a na Slovensku Evangelická církev augsburského vyznání (vždy kolem 8% věřících), Řeckokatolická církev (kolem 5% věřících), Reformovaná křesťanská církev (kolem 2,5% věřících) a Pravoslavná církev (kolem 1% věřících).

V České republice docházelo v období mezi lety 1991 a 2011 k poklesu podílu věřících u všech církví. Ve Slovenské republice zaznamenala v roce 2001

mírný nárůst podílu věřících Reformovaná křesťanská církev, který ovšem v roce 2011 zase klesl, a v roce 2011 byl proti roku 1991 nárůst u podílů věřících Řeckokatolické církve a Pravoslavné církve.

5.2 Religiózní struktury obyvatel na úrovni krajů

Míra religiozity obyvatel se během jednotlivých sčítání výrazně odlišuje i na úrovni vyšších správních celků – krajů. Míra religiozity se liší v rámci krajů jednotlivých republik, ale i při vzájemném porovnání všech krajů.

5.2.1 Porovnání religiózní struktury obyvatel na úrovni krajů při sčítání obyvatel 2011

V rámci České republiky je výrazná diference mezi českými a moravskými kraji. Míra religiozity krajů České republiky se pohybuje mezi 36,8% a 10%. Největší podíl věřících obyvatel celkem je u Zlínského kraje. Následuje Kraj Vysočina, Jihomoravský, Moravskoslezský a Olomoucký kraj. Všechny tyto kraje mají míru religiozity vyšší než 20%. Z českých krajů má míru religiozity vyšší než 20% pouze Jihočeský kraj. Následuje Pardubický kraj, Hlavní město Praha, Královehradecký kraj, Plzeňský kraj, Středočeský kraj, Liberecký kraj, Karlovarský kraj a Ústecký kraj. Obecně lze tedy říci, že míra religiozity v České republice stoupá od západu, resp. severozápadu, směrem na východ²³. Nejvyšší podíl obyvatel bez vyznání je naopak v českých krajích – v Ústeckém, Libereckém, Středočeském, Karlovarském kraji, Plzeňském, Královéhradeckém kraji, Hlavním městě Praze a Pardubickém. Poté následuje Moravskoslezský kraj a Jihočeský kraj, který má nejnižší podíl obyvatel bez vyznání ze všech českých krajů. Následují zbylé moravské kraje – Jihomoravský, Kraj Vysočina a Zlínský kraj.

Podíl obyvatel bez vyznání se pohybuje mezi 43,8% a 22,5%. Jak ukazuje tabulka 9, nejnižší je podíl této kategorie v krajích s vysokou mírou religiozity (Zlínský kraj, Kraj vysočina a Jihomoravský kraj), vyšší naopak v krajích s nízkou mírou religiozity (Ústecký, Liberecký kraj).

---

²³ Tento trend zachycuje mapa 4 v přílohách

Největší podíl obyvatel ve všech krajích České republiky svou náboženskou víru neuvedl (podíl mezi 48,7% a 40,7%), což výrazně zkresluje náboženskou strukturu v České republice.²⁴

Tabulka 9 – Podíl jednotlivých kategorií v rámci krajů České republiky v roce 2011 uvedený v %

Kraj*	Věřící, hlásící se	Věřící, nehlásící se	Věřící celkem	Bez vyznání	Neuvedeno
Hlavní město Praha	10,8	7,6	18,4	36,0	45,6
Středočeský	8,6	5,6	14,2	39,7	46,1
Jihočeský	13,5	7,2	20,7	30,8	48,5
Plzeňský	9,2	5,8	15,0	37,8	47,2
Karlovarský	6,9	5,6	12,5	38,8	48,7
Ústecký	5,2	4,8	10,0	43,8	46,1
Liberecký	7,2	5,7	12,8	42,3	44,9
Královéhradecký	10,3	6,1	16,4	37,6	45,9
Pardubický	13,6	6,0	19,7	34,8	45,5
Kraj Vysočina	22,7	6,5	29,2	25,8	45,0
Jihomoravský	20,6	7,9	28,5	28,5	43,0
Olomoucký	16,4	7,4	23,7	32,0	44,2
Zlínský	29,0	7,8	36,8	22,5	40,7
Moravskoslezský	18,2	7,5	25,8	30,0	44,2

*Počet obyvatel kraje = 100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Náboženské vyznání obyvatelstva 2001, Obyvatelstvo podle náboženské víry v krajích

Z hlediska konkrétních církví má nejvyšší zastoupení ve všech krajích Církev římskokatolická. Podle tabulky 10 má tato církev podíl 50% a více z celkového počtu věřících ve všech moravských krajích a v Jihočeském kraji. Společně se Středočeským krajem je v těchto krajích podíl obyvatel římskokatolického vyznání nejvyšší ze všech kategorií. Nejnižší podíl má Církev římskokatolická v Ústeckém, Karlovarském a Libereckém kraji. V těchto krajích je naopak nejvyšší podíl obyvatel, kteří se nehlásí k žádné konkrétní církvi ze všech krajů ČR. V Ústeckém, Karlovarském, Libereckém a Středočeském kraji a v Hlavním městě Praze je navíc kategorie bez konkrétní církve nejvyšší ze všech konkrétních kategorií. Nejnižší podíl v rámci kategorie nehlásící se ke konkrétní církvi mají moravské kraje.

²⁴ Religiózní strukturu České a Slovenské republiky a podíl jednotlivých kategorií zobrazuje mapa 3 v přílohách

Za Církví římskokatolickou a bez konkrétní církve (tzn. věřící nehlásící se ke konkrétní církvi) následují s odstupem Církev československá husitská a Českobratrská církev evangelická. Pořadí těchto církví se v jednotlivých krajích liší – v Královéhradeckém, Libereckém, Ústeckém, Olomouckém a Jihočeském kraji má vyšší podíl Církev československá husitská, zatímco v Pardubickém a Zlínském kraji, Kraji Vysočina, Hlavním městě Praze, Karlovarské, Středočeském, Plzeňském, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji Českobratrská církev evangelická.²⁵

Tabulka 10 – Podíl jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v jednotlivých krajích České republiky v roce 2011 uvedený v %

Kraj*	Církev římskokatolická	Církev československá husitská	Českobratrská církev evangelická	bez konkrétní církve
Hlavní město Praha	33,8	2,7	3,0	41,5
Středočeský	39,1	2,7	2,7	39,5
Jihočeský	51,8	1,5	1,1	35,0
Plzeňský	44,4	1,4	1,8	38,5
Karlovarský	30,4	1,2	3,0	44,7
Ústecký	28,2	2,3	2,1	47,8
Liberecký	30,6	4,8	2,5	44,1
Královéhradecký	41,3	5,4	2,4	37,2
Pardubický	49,8	2,1	5,0	30,7
Kraj Vysočina	65,6	0,7	3,1	22,3
Jihomoravský	59,6	1,2	1,8	27,8
Olomoucký	55,9	2,0	1,3	31,1
Zlínský	66,6	0,6	3,6	21,2
Moravskoslezský	50,4	1,1	1,5	29,3

*Počet věřících v kraji = 100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: SLDB 2011, Obyvatelstvo podle náboženské víry v krajích

Jak je vidět v tabulce 11, u Slovenské republiky se míra religiozity obyvatel v krajích pohybuje mezi 84,9% a 65,6%. Nejvyšší podíl věřících obyvatel je u Prešovského kraje. Následují Žilinský, Nitrianský, Trnavský, Trenčianský, Košický a Banskobystrický kraj. Vůbec nejnižší míra religiozity je u Bratislavského kraje. Ve všech ostatních krajích, kromě Prešovského a Košického, následuje kategorie bez

²⁵ Podíl jednotlivých církví na počtu věřících v České i Slovenské republice zachycuje mapa 5 v přílohách

vyznání. Největší podíl obyvatel bez vyznání ze všech má Bratislavský kraj. S větším odstupem pak následují Banskobystrický, Trenčianský, Trnavský, Nitranský, Košický a Žilinský kraj. Nejnižší podíl obyvatel bez vyznání je v Prešovském kraji, který má jako jediný slovenský kraj podíl v této kategorii nižší než 10% (5,5%). V Prešovském a Košickém kraji se kategorie bez vyznání navíc nachází až na 3. místě – za kategorií neuvedeno. Ve všech ostatních krajích má kategorie neuvedeno nejnižší podíl pohybující se mezi 7,7% a 15%. Nejvíce obyvatel neuvedlo svou náboženskou míru v Košickém kraji, nejméně v Bratislavském.

Tabulka 11 – Podíl jednotlivých kategorií při SODB 2011 v rámci krajů Slovenské republiky uvedený v %

Kraj*	Věřící	Bez vyznání	Neuvedeno
Žilinský	80,5	11,0	8,5
Banskobystrický	69,6	16,6	13,7
Prešovský	84,9	5,5	9,6
Košický	73,7	11,3	15,0
Bratislavský	65,6	26,8	7,7
Trnavský	77,3	12,8	9,9
Trenčianský	73,8	15,3	10,9
Nitranský	79,4	12,0	8,7

*Počet obyvatel v kraji = 100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo trvalo bývající v krajoch SR podľa náboženského vyznania, SODB 2001, 2011

Z konkrétních církví ve všech slovenských krajích dominuje Římskokatolická církev, která dokonce v Trnavském kraji dosahuje podílu vyššího než 90% všech věřících. Nejnižší podíl má naopak v Košickém kraji (69,6%). Ostatní církve následují s odstupem. Jejich pořadí se mění podle území, což dokazuje tabulka 12. V oblasti středního Slovenska (resp. v Žilinském, Banskobystrickém a Trenčianském kraji) je vyšší zastoupení příslušníků Evangelické církve augsburského vyznání, než je celorepublikový podíl. Na východě území (Prešovský a Košický kraj) je vyšší podíl Řeckokatolické církve a Pravoslavné církve. Na celém jihu, od Trnavského kraje až po Košický kraj, je vyšší podíl Reformované křesťanské církve.

Tabulka 12 – Podíl jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v jednotlivých krajích Slovenské republiky uvedený v %

Kraj*	Římsko-katolická církev	Evangelická církev a.v.	Řecko-katolická církev	Reformovaná křesťanská církev	Pravoslavná církev
Žilinský	87,1	11,1	0,4	0,1	0,1
Banskobystrický	78,7	15,2	1,2	2,3	0,3
Prešovský	72,4	5,4	16,6	0,1	4,3
Košický	69,6	5,0	12,9	7,5	2,3
Bratislavský	85,9	7,8	1,2	0,7	0,6
Trnavský	90,7	4,8	0,3	2,5	0,2
Trenčianský	86,8	11,0	0,3	0,1	0,1
Nitranský	88,8	3,5	0,3	5,4	0,1

*Počet věřících v kraji = 100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo trvalo bývající v krajích SR podľa náboženského vyznania, SODB 2001, 2011

Při porovnání všech 22 krajů je zajímavé, že všechny slovenské kraje mají vyšší míru religiozity než české a moravské kraje. Zatímco Bratislavský kraj, který má ze všech slovenských krajů nejnižší míru religiozity, má podíl věřících 65,6% obyvatel, následující kraj ČR (Zlínský kraj) má míru religiozity 36,8%. Mezi krajem ČR s nejvyšší mírou religiozity a krajem SR s nejnižší mírou religiozity je rozdíl 28,8 procentních bodů. Mezi krajem ČR s nejvyšší mírou religiozity a krajem SR s nejvyšší mírou religiozity je rozdíl 48,1 procentních bodů. Tyto 2 údaje ukazují významnou diferenciaci v rámci obou republik z hlediska religiozity obyvatel.

Míru religiozity v krajích kopíruje i míra religiozity v okresech, což znázorňuje mapa 8 v přílohách. V České republice je rozpětí mezi mírou religiozity v jednotlivých okresech ještě výraznější než u krajů – nejnižší míra religiozity je v okrese Most (8,6%), nejvyšší naopak v okrese Uherské Hradiště (45,6%). V rámci Slovenské republiky je z hlediska územních jednotek také větší diferenciaci mezi okresy – nejnižší míru religiozity má okres Košice I. (56,9%) a nejvyšší naopak okres Námestovo (95,8%)²⁶.

²⁶ Kompletní přehled míry religiozity v okresech České i Slovenské republiky v roce 2011 ukazují tabulky 17 a 18 v přílohách

5.2.2 Porovnání religi3zn3 struktury obyvatel na 3rovni kraj3 p3i posledn3ch s33t3n3ch obyvatel

Od roku 1991 kles3 m3ra religiozity ve v3ech kraj3ch 3esk3 republiky, jak ukazuje tabulka 12²⁷. 3steck3 a Libereck3 kraj mají ve sledovan3m období nejni333 religiozitu v r3mci cel3 republiky a jako v jedin3ch dvou kraj3ch zde nedosahovala m3ra religiozity obyvatel pod3lu 30% ani v roce 1991. Pouze v roce 1991 p3evl3dalo v33rc3 obyvatelstvo (v3ice ne3 50%) v moravsk3ch kraj3ch, Kraji Vyso3ina a Jiho3esk3m kraji. P3i n3sleduj3c3m s33t3n3 byl3 v33t3ina obyvatel v33rc3ch pouze ve Zl3nsk3m kraji a v roce 2011 j33 v33dn3m kraji 3esk3 republiky nen3 v33t3ina obyvatel v33rc3ch. Mezi lety 1991 a 2011 byl nejv333 pokles m3ry religiozity v Moravskoslezsk3m kraji. N3sledovaly Olomouck3, Jihomoravsk3 a Jiho3esk3 kraj. Obecn3 lze tedy konstatovat, že nejv333 trend poklesu m3ry religiozity v r3mci 3esk3 republiky se projevuje u kraj3 s v3333 m3rou religiozity nejmen33 naopak u kraj3 s nejni333 m3rou religiozity.

Maxima dos3hla m3ra religiozity r3mci kraj3 3esk3 republiky v roce 1991 v Moravskoslezsk3m kraji (63%), nicm3n3 ani tato hodnota nep3evy33uje nejni333 m3ru religiozity v r3mci kraj3 Slovensk3 republiky (tzn. m3ru religiozity Bratislavsk3ho kraje v roce 2011 = 65,5%). Z v333e m3n3n3ho vypl3v3, že m3ra religiozity ve v3ech kraj3ch 3esk3 republiky v cel3m sledovan3m období byla v33dy ni333 ne3 m3ry religiozity ve v3ech kraj3ch Slovensk3 republiky. Tento fakt op3t potvrzuje v33znamnou diferenci mezi ob3ma zem3mi z hlediska religiozity.

Po3ad3 jednotliv3ch c3rkv3 je v kraj3ch 3esk3 republiky v letech 1991 a 2001 konstantn3 jako v roce 2011, jak dokazuje tabulka 14.

---

²⁷ Tento trend zachycuje tak3 mapa 3 v p33loh3ch

Tabulka 13 – Vývoj míry religiozity obyvatel v krajích České republiky mezi lety 1991 a 2011 uvedený v %

Kraj	1991	2001	2011
Hlavní město Praha	34	24,5	18,4
Středočeský	35,3	23,4	14,2
Jihočeský	50,3	34,6	20,7
Plzeňský	36,9	24,3	15,0
Karlovarský	32	20,6	12,0
Ústecký	24,9	15,8	10,0
Liberecký	28,4	18,4	12,8
Královéhradecký	39,2	26,7	16,4
Pardubický	44,9	32	19,7
Kraj Vysočina	50,3	46,1	29,2
Jihomoravský	57,7	43,8	28,5
Olomoucký	56,5	37	23,7
Zlínský	59,8	55,3	36,8
Moravskoslezský	63	40,3	25,8

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Pramenné dílo 1991, Náboženské vyznání obyvatelstva 2001, Obyvatelstvo podle SLDB 2011

Tabulka 14 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v krajích České republiky mezi lety 1991 a 2011 uvedený v %

Kraj	Církev římskokatolická			Církev československá husitská			Českobratrská církev evangelická		
	1991	2001	2011	1991	2001	2011	1991	2001	2011
Hlavní město Praha	82	71,9	57,7	8,2	6,2	4,7	7,1	5,5	5,2
Středočeský	87,1	81,1	64,5	6,2	5	3,6	5,6	4,6	3,6
Jihočeský	94,3	88,3	79,6	2,8	2,3	2,4	2,2	1,4	1,7
Plzeňský	91,9	85,4	72,2	2,7	2,2	2,2	4	3	2,9
Karlovarský	84,6	76,6	55,1	2,5	2,1	2,2	6	5,6	5,5
Ústecký	83,5	75,8	54	6,1	4,4	4,3	6,2	4,2	4,1
Liberecký	78,2	70,6	54,8	11,4	8,9	8,5	8	4,6	4,6
Královéhradecký	82,4	77,4	65,7	11,2	9	8,5	5	3,7	3,9
Pardubický	86,8	82,2	71,9	3,9	3,3	3	8,2	7,4	7,2
Kraj Vysočina	94,5	90,2	84,4	1,4	0,9	0,9	3,6	3,6	3,9
Jihomoravský	94,3	89,2	82,6	1,6	1,5	1,6	3,2	2,3	0,5
Olomoucký	84,6	87,6	81,1	3,8	3	2,9	2,6	1,8	1,9
Zlínský	91,5	88,5	84,1	0,9	0,7	0,7	7	5,2	4,6
Moravskoslezský	81,8	80,9	71,3	1,5	1,7	1,5	1,3	2	2,9

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Pramenné dílo 1991, Náboženské vyznání obyvatelstva 2001, Obyvatelstvo podle SLDB 2011

Podobně jako v České republice i ve všech krajích Slovenské republiky míra religiozity klesá²⁸. Dle tabulky 15 klesla míra religiozity mezi roky 2001 a 2011 nejvíce v Košickém, Banskobystrickém a Trenčianském kraji. Nejméně naopak v Bratislavském.

Zatímco v roce 2001 byla míra religiozity vyšší než 80% ve všech krajích kromě Banskobystrického a Bratislavského, v roce 2011 překračovaly tuto hranici pouze Prešovský a Žilinský kraj.

Tabulka 15 – Vývoj míry religiozity obyvatel v krajích Slovenské republiky mezi lety 2001 a 2011 uvedený v %

Kraj	2001	2011
Žilinský	87,1	80,5
Banskobystrický	79,6	69,7
Prešovský	92,3	84,9
Košický	84,8	73,7
Bratislavský	70,9	65,5
Trnavský	85,8	77,3
Trenčianský	82,6	73,8
Nitranský	86,6	79,3

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo trvalo bývajúce v krajoch SR podľa náboženského vyznania, SODB 2001, 2011

Z hlediska nedostupnosti dat za kraje v roce 1991 lze porovnávat pokles míry religiozity v krajích České a Slovenské republiky pouze mezi lety 2001 a 2011. V tomto období byla diferencovanost poklesu míry religiozity v krajích větší u České republiky. U Libereckého kraje poklesla míra religiozity o 5,6 procentních bodů a u Zlínského kraje o 18,5 procentních bodů, u Bratislavského kraje pak o 5,4 procentních bodů a u Košického kraje o 11,1 procentních bodů. Toto ukazuje, že neustále dochází k větší diferencovanosti mezi regiony v rámci České republiky (zejména mezi Čechami a Moravou).

²⁸ Trend vývoje míry religiozity v krajích SR mezi lety 2001 a 2011 ukazuje mapa 7 v přílohách

Pořadí jednotlivých církví v krajích Slovenské republiky zůstalo v roce 2011 také shodné s předchozím sčítáním, jak dokazuje tabulka 16.

Tabulka 16 – Vývoj podílu jednotlivých církví na počtu věřících obyvatel v krajích Slovenské republiky mezi lety 2001 a 2011 uvedený v %

Kraj	Římsko-katolická církev		Řecko-katolická církev		Pravoslavná církev		Evangelická církev a.v.		Reformovaná křesťanská církev	
	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011	2001	2011
Žilinský	86,7	87	0,3	0,4	0,1	0,1	12,1	11,1	0	0,1
Banskobystrický	80,8	78,7	1,1	1,2	0,2	0,3	16,8	15,2	2,3	2,3
Prešovský	72,5	72,4	16,6	16,6	4,3	4,3	5,5	5,4	0,1	0,1
Košický	70,2	69,6	12,9	12,9	2,2	2,5	5,2	5	7,6	7,5
Bratislavský	87,7	85,9	0,9	1,2	0,4	0,6	8	7,8	0,6	0,7
Trnavský	91,2	90,7	0,2	0,3	0,1	0,2	5,1	4,8	2,4	2,5
Trenčianský	87	86,8	0,2	0,3	0,1	0,1	11,6	11	0,1	0,1
Nitranský	89,1	88,8	0,2	0,3	0,1	0,1	3,8	3,5	5,4	5,4

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo vytvořit religiозní struktury obyvatelstva České republiky a Slovenské republiky na základě posledního sčítání obyvatel a poskytnout tak aktuální pohled na míru religiozity obyvatel obou zemí. U Slovenské republiky je míra religiozity výrazně vyšší než u České republiky. Zatímco u Slovenské republiky je rozpětí míry religiozity v jednotlivých krajích mezi 65,6 a 84,9% obyvatel u České republiky je to pouze mezi 10 a 36,8% obyvatel. Rozdíl mezi maximální hodnotou v České republice a minimální hodnotou u Slovenské republiky je 28,8 procentních bodů. Tyto údaje potvrzují hypotézu 1 i hypotézu 2.

H1: Míra religiozity je v roce 2011 u obyvatel České republiky nižší než u obyvatel Slovenské republiky

Míra religiozity obyvatel České republiky v roce 2011 byla 20,6%, zatímco u Slovenské republiky 76%. V rámci Slovenské republiky byla ve všech krajích většina obyvatel věřících, zatímco v České republice tak bylo pouze v roce 1991 v moravských krajích, Kraji Vysočina a Jihočeském kraji a v roce 2001 pouze ve Zlínském kraji.

H2: Rozpětí mezi mírou religiozity u krajů České republiky je v roce 2011 vyšší než u krajů Slovenské republiky

Rozpětí mezi kraji České republiky je 26,8 a mezi kraji Slovenské republiky 19,3. To ukazuje na větší diferenciaci prostorového rozložení religiozity. V rámci České republiky je velký rozdíl mezi českými a moravskými kraji a obecně lze říci, že míra religiozity roste od severozápadu území směrem na jihovýchod. U Slovenské republiky je naopak religiozita obyvatel rozmístěna rovnoměrněji.

Předpoklad, že největší podíl z hlediska náboženské víry měla v České republice roce 2011 kategorie bez vyznání (hypotéza 3) se nepotvrdil. Vzhledem k nízké míře religiozity se tato možnost nabízí, nicméně pro výsledky sčítání obyvatel v roce 2011 je typické, že největší podíl obyvatel České republiky se rozhodl své náboženské vyznání vůbec neuvést. Tento fakt opět potvrzuje naprosto odlišné náboženské chování obyvatel obou zemí – zatímco obyvatelé České

republiky jsou k otázce náboženského vyznání vágní, ve Slovenské republice volí možnost nevyjádřit se k náboženské otázce jen malá část obyvatel²⁹.

Tento fakt zároveň vyvrací hypotézu 4. V roce 1991 byl proti předchozímu sčítání z roku 1950 výrazně vyšší podíl obyvatel, kteří své náboženské vyznání neuvedli. Řada autorů to vysvětlovala změnami v politickém životě a strachem obyvatel se k náboženskému vyznání přihlásit a předpokládali proto, že skutečný stav religiozity se projeví až v následujících sčítáních. V roce 2001 pokles v této kategorii skutečně nastal, ale v roce 2011 tento trend nepokračoval.

Hypotéza, že z hlediska konkrétních církví má v obou zemích dominantní postavení římskokatolická, se naopak potvrdila. Zatímco v rámci Slovenské republiky tvoří příslušníci Římskokatolické církve i absolutní většinu, v rámci České republiky jsou pouze většinou v rámci věřících obyvatel hlásících se k určité církvi.

Pořadí další významných církví se v obou zemích liší, což je důsledkem historického vývoje. Přestože v České republice je počet státem registrovaných církví vyšší než ve Slovenské republice, hranici 0,5% obyvatel překročily pouze 2 další církve – Církev československá husitská a Českobratrská církev evangelická, které ale následují s velkým odstupem. Ve Slovenské republice zvolenou hranici překročily 4 další církve, jejichž postavení je významnější než postavení výše zmíněných církví v České republice. Těmito církvemi jsou Řeckokatolická církev, Pravoslavná církev, Evangelická církev augsburského vyznání a Reformovaná křesťanská církev.

V rámci Slovenské republiky je také zřetelná územní diferenciacie těchto církví (na rozdíl od České republiky). V oblasti středního Slovenska (resp. v Žilinském, Banskobystrickém a Trenčianském kraji) je vyšší zastoupení příslušníků Evangelické církve augsburského vyznání, než je celorepublikový podíl. Na východě území (Prešovský a Košický kraj) je vyšší podíl Řeckokatolické církve a Pravoslavné církve. Na celém jihu, od Trnavského kraje až po Košický kraj, je vyšší podíl Reformované křesťanské církve.

Všechna data byla uspořádána do přehledných tabulek a následně kartograficky zpracována do map, které jsou součástí příloh.

---

²⁹ Podobné to bylo např. i u uvedení národnosti – zde byl také vyšší podíl obyvatel, kteří tento údaj neuvedli v České republice.

Kromě religiozity obou zemí byly Česká a Slovenská republika porovnány i z hlediska vybraných demografických charakteristik.

Zatímco mezi lety 1993 a 2011 zaznamenávala Slovenská republika vždy celkový přírůstek obyvatel, Česká republika zaznamenávala mezi lety 1994 a 2001 celkový úbytek obyvatel.

Velký rozdíl mezi oběma zeměmi je z hlediska věkové struktury obyvatel. Zatímco Česká republika má charakter regresivní, Slovenská republika má charakter progresivní.

Z hlediska struktury obyvatel podle rodinného stavu je u České republiky vyšší podíl rozvedených, což může mít souvislost právě s mírou religiozity obyvatel.

Také v oblasti národnostní struktury lze vidět určitou odlišnost, konkrétně v postavení nejvýznamnější minoritní národnosti. Na Slovensku má maďarská menšina významné postavení, což je opět důsledkem historického vývoje.

V ostatních demografických charakteristikách jsou si obě země velmi podobné.

Jak ukázala analýza výsledků ze sčítání obyvatel v roce 2011, je to právě religiózní struktura obyvatel, která z hlediska demografie nejvýrazněji odlišuje obě porovnávané země.

Seznam literatury

- BUNČÁK, J. (2001). Religiozita na Slovensku a v európskom rámci. *Sociológia*, 33, 1, s. 4-76
- FRANZEN, A. (1995): Malé církevní dějiny. Zvon, Praha, 358 s.
- HAMLOVÁ, D. (2008): Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity. *Sociologický časopis*, 44, č. 4, s. 703–723.
- HAMLOVÁ, D. (2000): Náboženství a nadpřirozeno ve společnosti. Sociologický ústav AV ČR, 60 s.
- HEJNA, D. (2010): Náboženství a společnost: věda o náboženství a její historické kořeny. Grada Publishing, a. s., Praha, 198 s.
- HERVIEU-LÉGER (2008). Náboženství v ultramoderních společnostech: ztráta, návraty a proměny. Karolinum, Praha, 192 s.
- HORYNA, B. (1994): Úvod do religionistiky. Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, Praha, 131 s.
- KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z. (1996): Demografie (nejen) pro demografy. Sociologické nakladatelství, Praha, s. 128.
- KUČERA, M. (1993): K interpretaci výsledků sčítání 1991 o náboženském vyznání. *Demografie*, 36, č. 3, s. 189–191.
- MATLOVIČ, R. (2001). Geografia religii. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity, Prešov, s. 375.
- MATLOVIČ, R. (2002). Geographical Aspects of Religious Diversity in Slovakia at the Beginning of the Third Millennium. *Peregrinus Cracoviensis*, 13, UJ Kraków, s. 35-53.
- Marek, P. (2005). Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918-1924), Univerzita Palackého, Olomouc, s. 335.
- MK SR – Ministerstvo kultury Slovenskej republiky. Dostupné online: <http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/cirkvi-a-nabozenske-spolocnosti-/registrovane-cirkvi-a-nabozenske-spolocnosti-f9.html> [7.2.2013]
- MK - Ministertvo kultury ČR. Dostupné online: http://www3.mkcr.cz/cns_internet/ [7.2.2012]
- MLÁDEK J., KUSEDOVÁ D., MARENČÁKOVÁ J. (2006): Demografická analýza Slovenska. Univerzita Komenského, Bratislava, 223 s.

Náboženské vyznání obyvatelstva 2001. Dostupné online:
<http://www.scitani.cz/csu/2003edicniplan.nsf/publ/4110-03-> [20.10.2012]

NEŠPOR, Z. (2004): Ústřední vývojové trendy současné české religiozity in: Jaká víra? Současná česká religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství, Sociologický ústav Akademie věd, Praha, s. 21–37.

Obyvatelstvo SR podľa náboženského vyznania - sčítanie 2011, 2001, 1991
Dostupné online:
<http://portal.statistics.sk/files/tab-14.pdf> [16.10.2012]

Obyvatelstvo trvalo bývajúce v okresoch SR podľa náboženského vyznania, SODB 2011. Dostupné online:
<http://portal.statistics.sk/files/oktab-6.pdf> [16.10.2012]

Obyvatelstvo podle národnosti v krajích. Dostupné online:
[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9500339D76/\\$File/pvcr062.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9500339D76/$File/pvcr062.pdf)
[6.3.2013]

Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v okresech. Dostupné online:
<http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!/stranka=podle-tematu&tu=30562&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=> [6.3.2013]

Obyvatelstvo Slovenska podľa výsledkov SODB 2001. Dostupné online:
<http://www.infostat.sk/vdc/pdf/obyvatSOBD.pdf> [2.2.2013]

Obyvatelstvo SR podľa národnosti
<http://portal.statistics.sk/files/tab-10.pdf> [6.3.2013]

Obyvatelstvo podľa sčítaní obyvateľov v rokoch 1848 až 2001. Dostupné online:
http://sodb.infostat.sk/scitanie/sk/1848-2001/tab.III.2-1_sk.htm [6.3.2013]

Obyvatelstvo podle SLDB 2011. Dostupné online:
<http://vdb.czso.cz/sldbvo/#!/stranka=podle-tematu&tu=30549&th=&v=&vo=null&vseuzemi=null&void=> [2.2.2013]

Obyvatelstvo trvalo bývajúce v krajoch SR podľa náboženského vyznania, SODB 2001, 2011. Dostupné online:
<http://portal.statistics.sk/files/krtab.8.pdf> [2.2.2013]

PASTOR, K. (1994): Výpovedná hodnota štatistických údajov o religiozite. Demografie, 36, č. 3, s. 173–180.

PAVLÍK, Z., KALIBOVÁ, K. (2005). Mnohojazyčný demografický slovník (český svazek). Praha : Česká demografická společnost, 182 s. Dostupné online:
<http://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/ke-stazeni/acta-demographica-xv> [20.10.2012]

PIŠTORA, L. (1993): Územní rozložení religiozity a České a Slovenské republice. Demografie, 35, č. 1, s. 56–62.

Počet obyvatel a domů podle výsledků sčítání od roku 1869. Dostupné online: <http://www.czso.cz/sldb/sldb10.nsf/cr.htm> [21.2.2012]

Pohyb obyvatelstva SR 2005 (1950-2005). Dostupné online: <http://www.infostat.sk/slovakpopin/data/maindata.xls> [21.2.2012]

Pramenné dílo 1991. Dostupné online: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/pramenne_dilo_1991 [7.3.2013]

ROUBÍČEK, V. (1997): Úvod do demografie. CODEX Bohemia, Praha. 352 s.

ŘÍČAN, R., MOLNÁR, A. (2008): Dvanáct století církevních dějin. Kalich, Praha, 415 s.

Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Dostupné online: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/tabx/CZ0000> [2.2.2013]

Sčítací formuláře SLDB 2001. Dostupné online: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obsah_scitani_lidu_2001 [13.12.2012]

Sčítací formuláře SLDB 2011. Dostupné online: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/scitaci_formulare [13.12.2012]

Sčítací tiskopisy 1991. Dostupné online: [http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/scitaci_arch_a_b/\\$File/sa2.pdf](http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/scitaci_arch_a_b/$File/sa2.pdf) [13.12.2012]

SRB, V., ANDRLE, A. (1993): Náboženské vyznání obyvatelstva České republiky k 3. březnu 1991. Demografie, 36, č. 3, s. 181–187.

SOKOL, J. (2004): Člověk a náboženství. Portál, Praha, 245 s.

Slovenská republika podle SODB 2011. Dostupné online: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=50048> [16.10.2012]

Statistická ročenka České republiky 2012. Dostupné online: http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/kapitola/0001-12-r_2012-0400 [21.2.2013]

ŠOLTÉSZ, Š. (1990): Dějiny křesťanské církve. Kalich, Praha, 158 s.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. a kol. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Plzeň, 411 s.

Ústavní zákon č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Dostupný online:

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?page=0&idBiblio=45807&nr=347~2F1997&rpp=15#local-content> [21.2.2013]

VÁCLAVÍK, D. (2010): Náboženství a moderní česká společnost. Grada Publishing, a. s., Praha, 256 s.

Vzory sčítacích formulářů SODB 2001. Dostupné online:

http://sodb.infostat.sk/scitanie/sk/2001/obyv1_2001.htm [13.12.2012]

Vzory sčítacích formulářů SODB 2011. Dostupné online:

<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=30516> [13.12.2012]

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky o územnom a správnom usporiadaní Slovenskej republiky č. 221/1996 Z. z. Dostupný online:

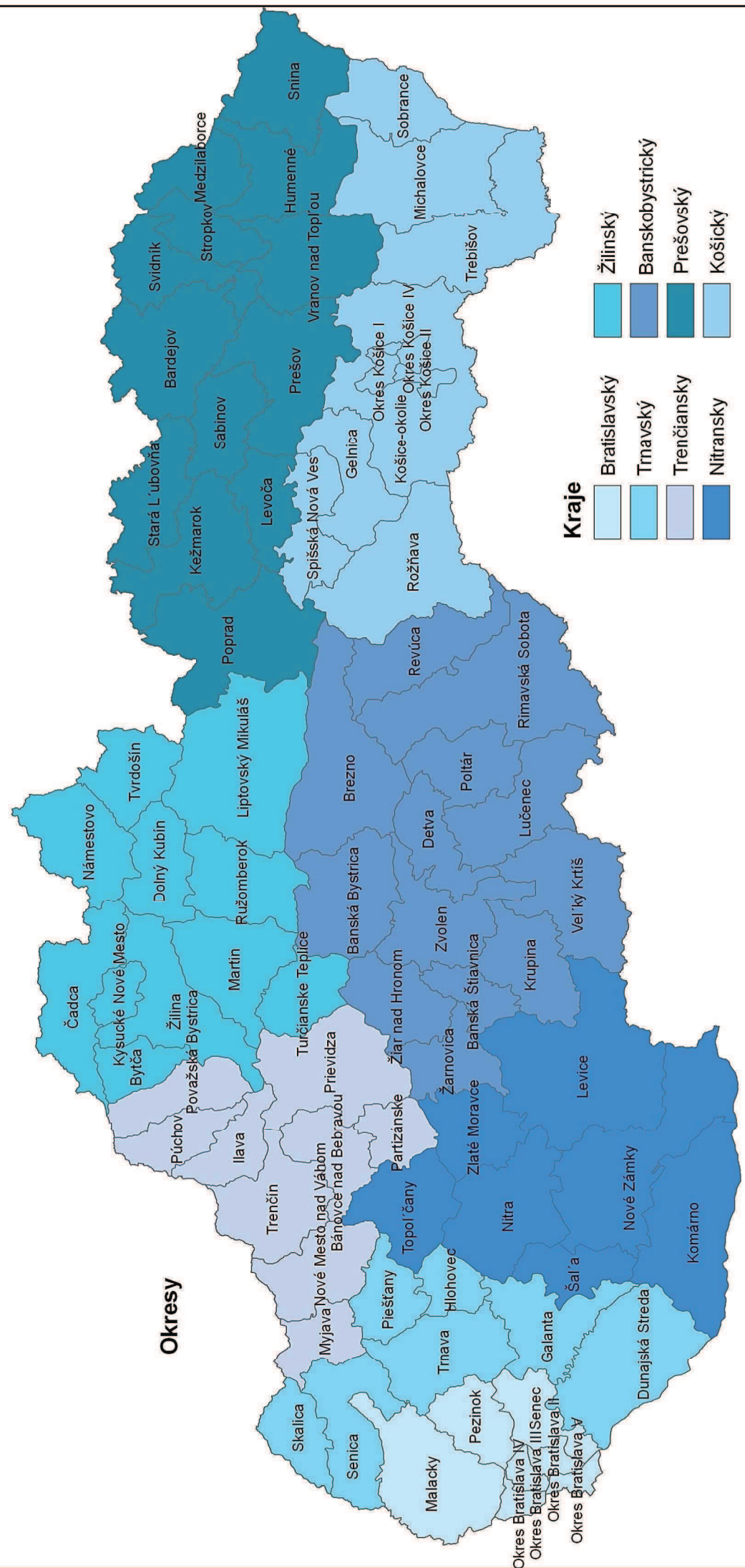
<http://www.zakonypreludi.sk/zz/1996-221> [21.2.2013]

Přílohy

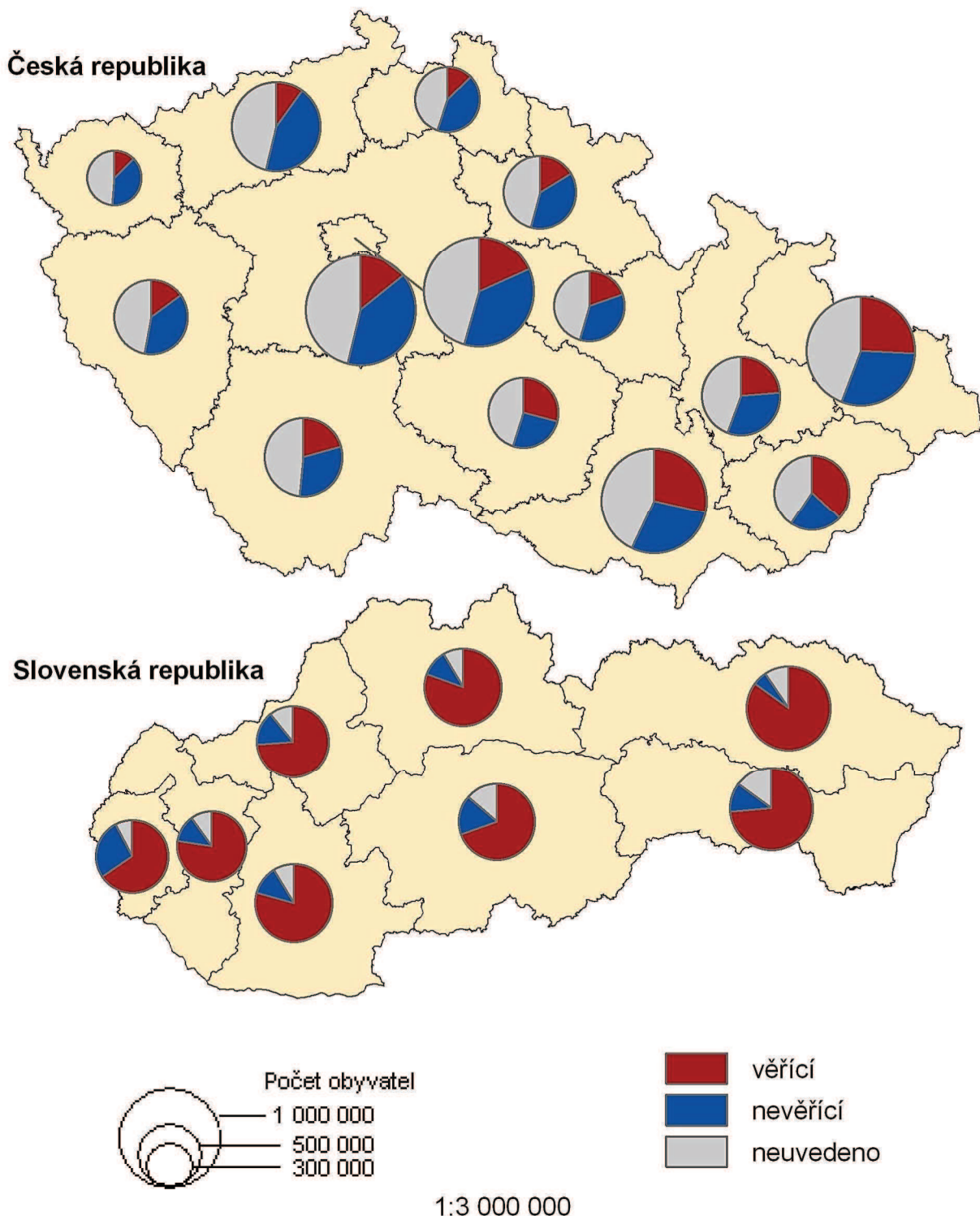

ADMINISTRATIVNÍ ČLENĚNÍ SLOVENSKÉ REPUBLIKY

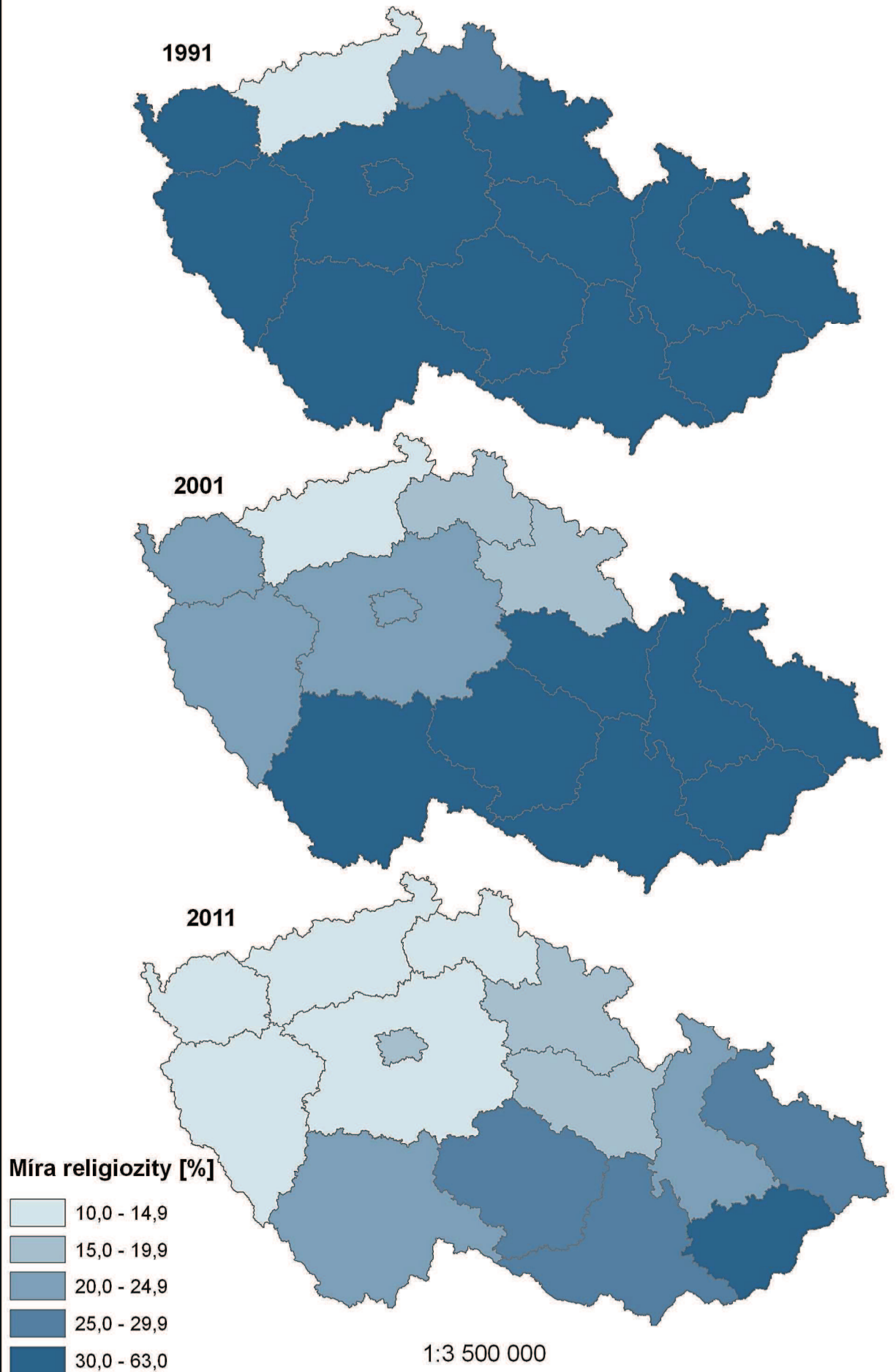
1:1 500 000

RELIGIÓZNÍ STRUKTURA ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLIKY V ROCE 2011

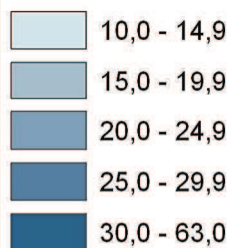

Zdroj:
Sčítání lidu, domů a bytů 2011
Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011

VÝVOJ MÍRY RELIGIOZITY OBYVATEL V KRAJÍCH ČESKÉ REPUBLIKY MEZI LETY 1991 A 2011

Míra religiozity [%]

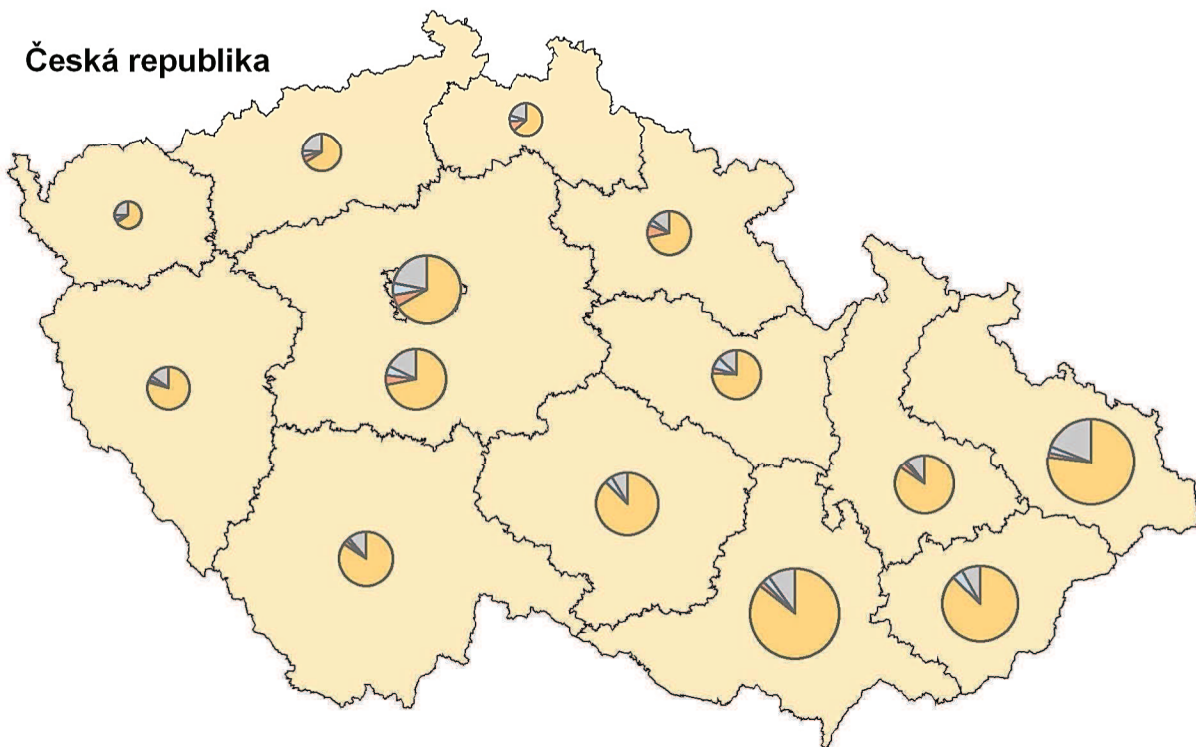

Zdroj:
Sčítání lidu, domů a bytů 1991, 2001, 2011

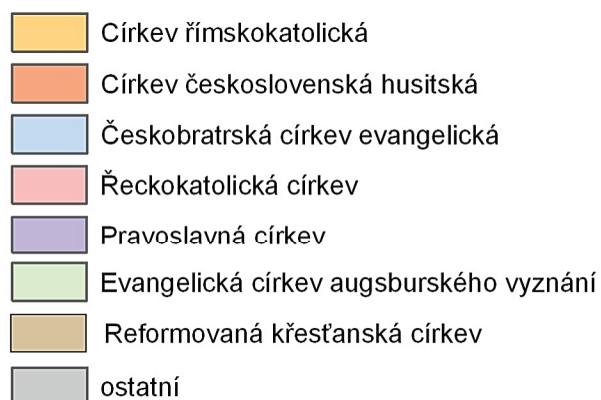
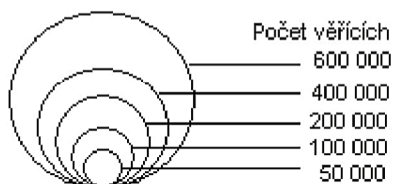
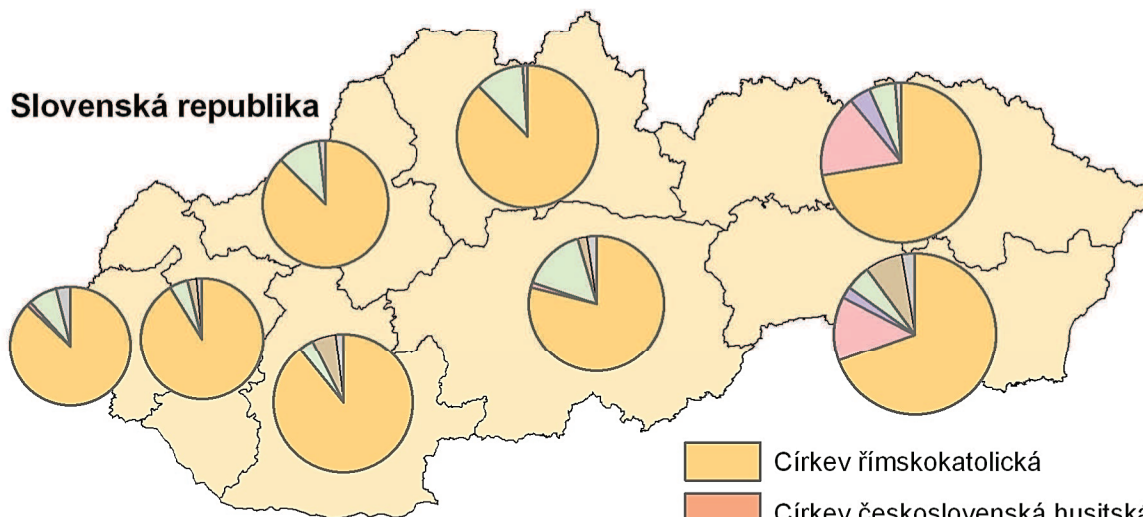
VLAŽNÁ, D.
2013

PODÍL JEDNOTLIVÝCH CÍRKVÍ NA POČTU VĚŘÍCÍCH OBYVATEL V ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLICCE V ROCE 2011

Česká republika

Slovenská republika

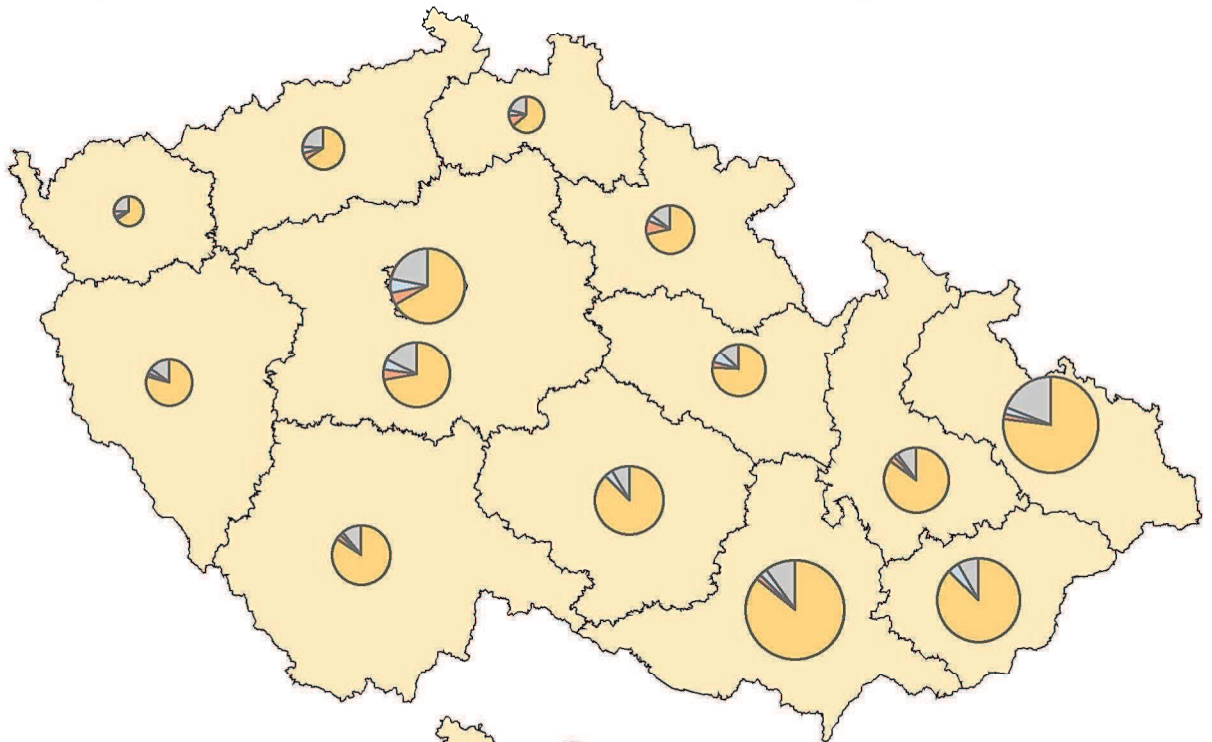
1:3 000 000

Zdroj:
Sčítání lidu, domů a bytů 2011
Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011

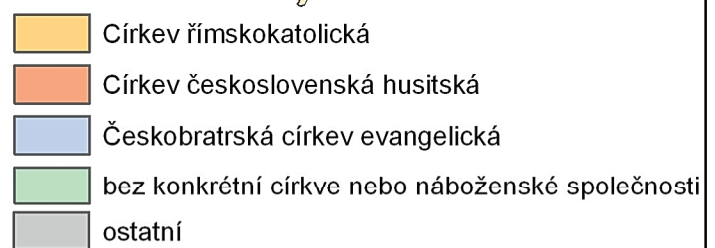
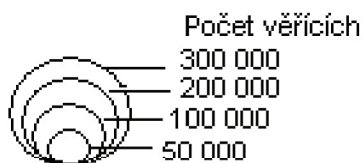
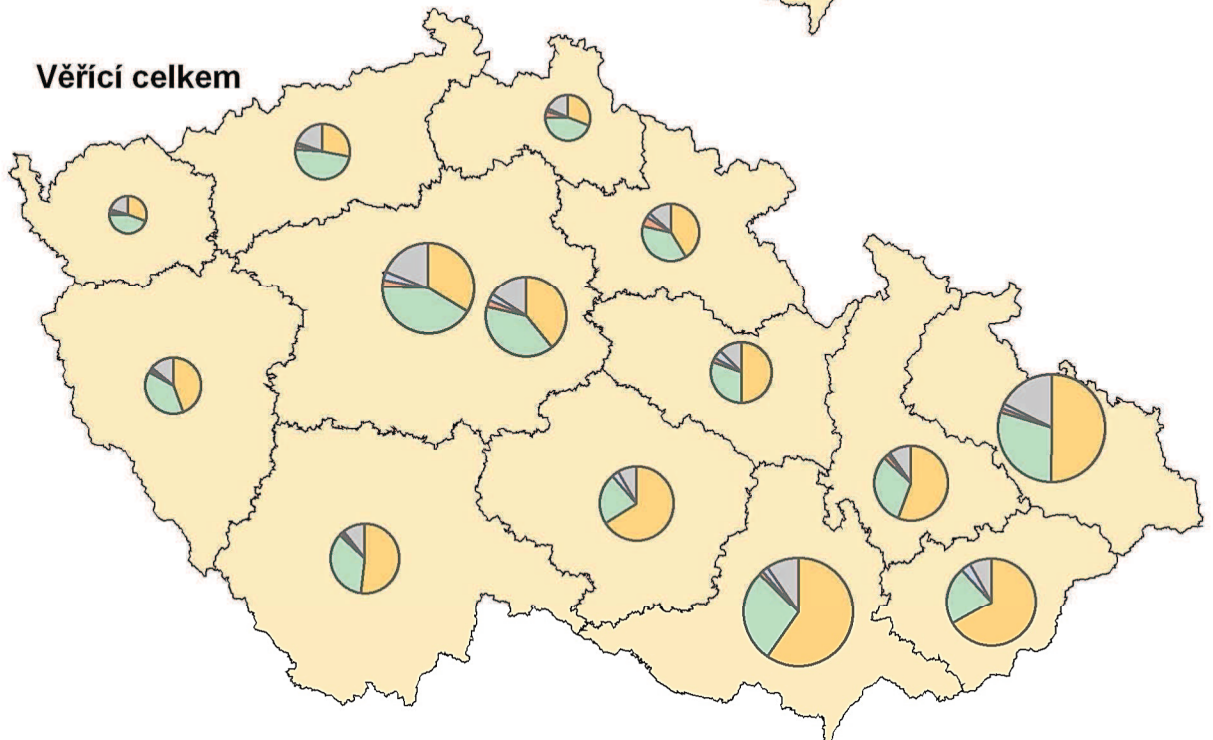
Poznámka:
V České republice 100% = počet věřících, kteří uvedli konkrétní církev nebo náboženskou společnost (tzn. bez kategorie věřící, nehlásící se ke konkrétní církvi nebo náboženské společnosti)

PODÍL JEDNOTLIVÝCH KATEGORIÍ VĚŘÍCÍCH OBYVATEL V KRAJÍCH ČESKÉ REPUBLIKY V ROCE 2011

Věřící, kteří uvedli konkrétní církev nebo náboženskou společnost

Věřící celkem

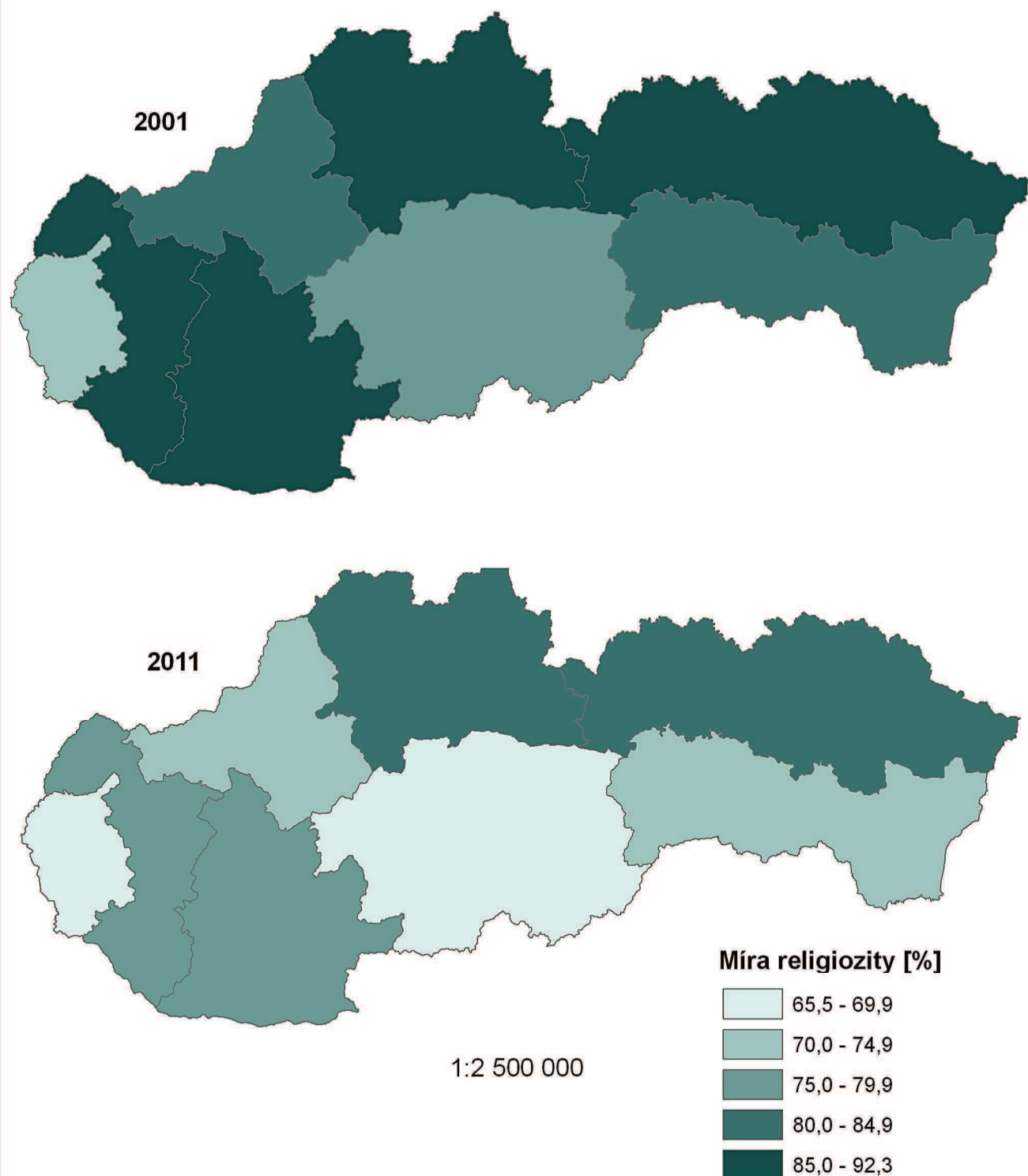

1:3 000 000

Zdroj:
Sčítání lidu, domů a bytů 2011

VLAŽNÁ, D.
2013

VÝVOJ MÍRY RELIGIOZITY OBYVATEL V KRAJÍCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY MEZI LETY 2001 A 2011

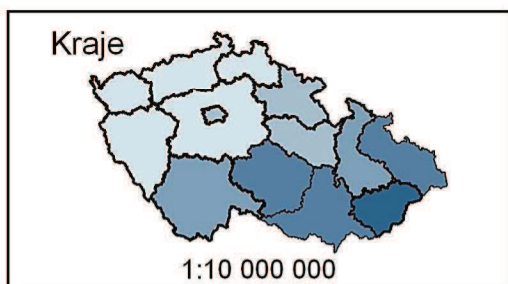
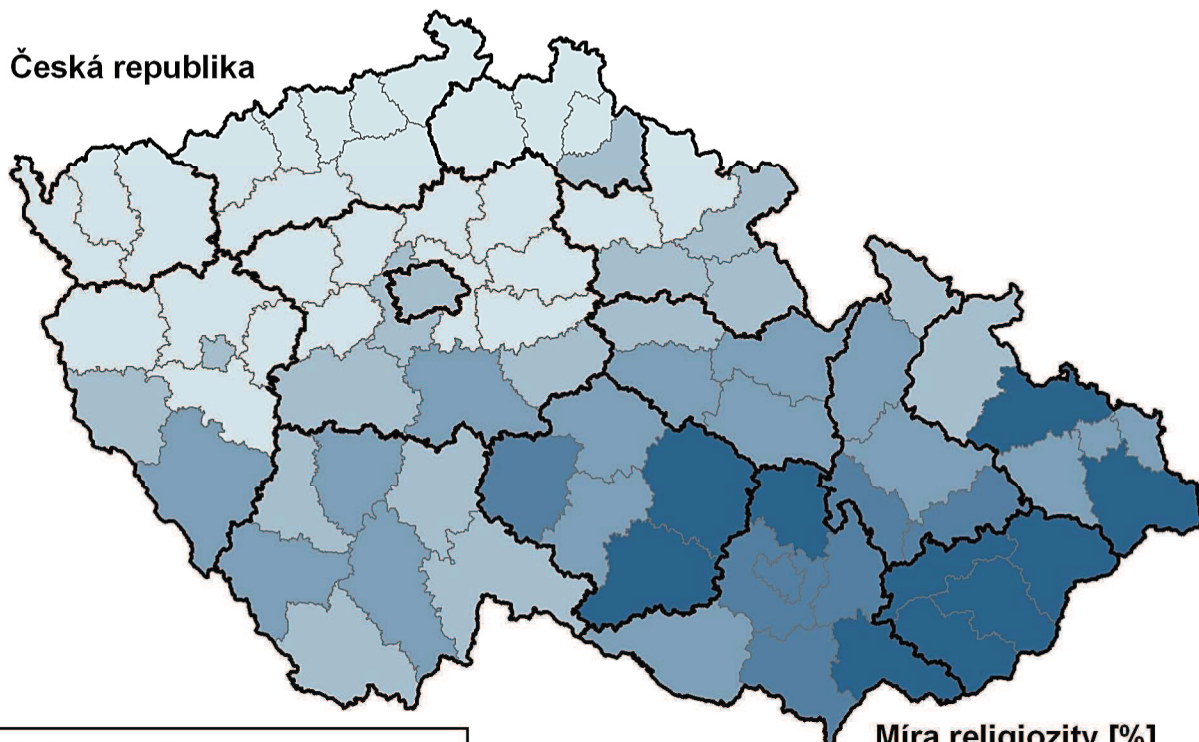

Zdroj:
Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 1991, 2001, 2011

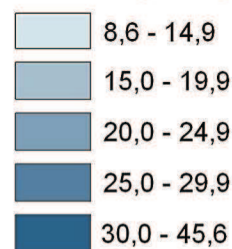
VLAŽNÁ, D.
2013

MÍRA RELIGIOZITY V OKRESECH ČESKÉ A SLOVENSKÉ REPUBLIKY V ROCE 2011

Česká republika

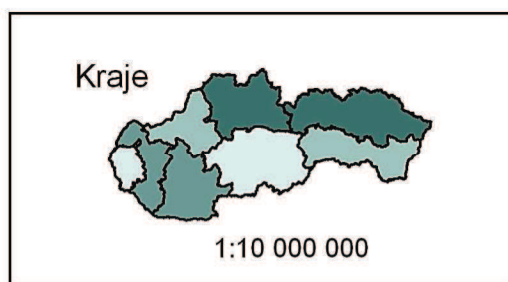
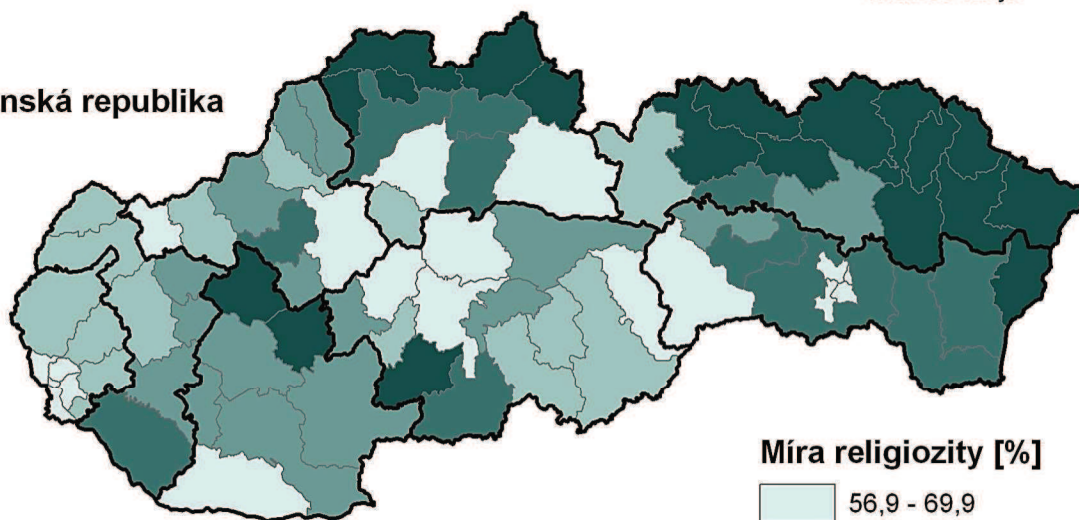

Míra religiozity [%]

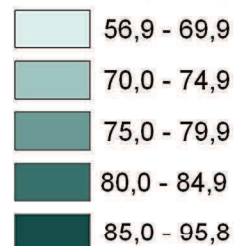

— hranice kraje

Slovenská republika

Míra religiozity [%]

— hranice kraje

1:3 000 000

Zdroj:
Sčítání lidu, domů a bytů 2011
Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011

VLAŽNÁ, D.
2013

Tabulka 16 – Míra religiozity v okresech České republiky v roce 2011

Okres	Počet obyvatel	Věřící celkem	Hlásící se	Nehlásící se	Míra religiozity [%]
Hlavní město Praha	1272690	233752	136816	96936	18,4
Benešov	95157	20146	14325	5821	21,2
Beroun	85500	10268	5664	4604	12,0
Blansko	106614	33280	25480	7800	31,2
Brno-město	384277	98312	64133	34179	25,6
Brno-venkov	204818	57995	42290	15705	28,3
Bruntál	96671	16622	9854	6768	17,2
Břeclav	114844	32764	24246	8518	28,5
Česká Lípa	103429	10220	5329	4891	9,9
České Budějovice	186961	40440	25598	14842	21,6
Český Krumlov	61945	11730	7394	4336	18,9
Děčín	133128	13396	6743	6653	10,1
Domažlice	60812	11579	7911	3668	19,0
Frydek-Místek	211768	72797	56120	16677	34,4
Havlíčkův Brod	95169	22211	16079	6132	23,3
Hodonín	156952	59969	48132	11837	38,2
Hradec Králové	163361	25816	15772	10044	15,8
Cheb	95908	12923	7381	5542	13,5
Chomutov	126223	12604	6495	6109	10,0
Chrudim	104550	21686	15654	6032	20,7
Jablonec nad Nisou	89954	11358	5957	5401	12,6
Jeseník	40657	7416	4479	2937	18,2
Jičín	80054	11450	6838	4612	14,3
Jihlava	112222	27475	20350	7125	24,5
Jindřichův Hradec	92749	18209	12055	6154	19,6
Karlovy Vary	122249	15525	8527	6998	12,7
Karviná	265379	63163	43444	19719	23,8
Kladno	159194	17101	9278	7823	10,7
Klatovy	87851	18281	12326	5955	20,8
Kolín	96583	12524	7664	4860	13,0
Kroměříž	107669	32786	24135	8651	30,5
Kutná Hora	74395	12018	7860	4158	16,2
Liberec	170912	21963	12156	9807	12,9
Litoměřice	119308	13017	7464	5553	10,9
Louny	86685	9115	5157	3958	10,5
Mělník	104511	12192	6789	5403	11,7
Mladá Boleslav	124231	14406	8104	6302	11,6
Most	115211	9926	4843	5083	8,6
Náchod	112447	22875	15575	7300	20,3

Okres	Počet obyvatel	Věřící celkem	Hlásící se	Nehlásící se	Míra religiozity[%]
Nový Jičín	152483	37119	25879	11240	24,3
Nymburk	93870	13782	8598	5184	14,7
Olomouc	232230	52543	35390	17153	22,6
Opava	177294	61918	48536	13382	34,9
Ostrava-město	332433	66676	41233	25443	20,1
Pardubice	169042	25475	15713	9762	15,1
Pelhřimov	72569	19517	14764	4753	26,9
Písek	70661	15356	10180	5176	21,7
Plzeň-jih	62136	8176	4990	3186	13,2
Plzeň-město	187047	28615	16429	12186	15,3
Plzeň-sever	75466	7944	4602	3342	10,5
Praha-východ	149294	21855	12716	9139	14,6
Praha-západ	122759	19610	11568	8042	16,0
Prachatice	51313	11501	7586	3915	22,4
Prostějov	109665	27735	19628	8107	25,3
Přerov	133504	35955	25340	10615	26,9
Příbram	113507	21579	14040	7539	19,0
Rakovník	55632	5429	2855	2574	9,8
Rokycany	47854	5259	3147	2112	11,0
Rychnov nad Kněžnou	79251	14589	9607	4982	18,4
Semily	74967	12770	8032	4738	17,0
Sokolov	92088	10329	5521	4808	11,2
Strakonice	71043	14192	9176	5016	20,0
Svitavy	105263	26013	19444	6569	24,7
Šumperk	123890	28344	19899	8445	22,9
Tábor	102788	20485	13819	6666	19,9
Tachov	53528	6345	3566	2779	11,9
Teplice	128873	13048	6562	6486	10,1
Trutnov	120570	16457	9517	6940	13,6
Třebíč	113748	35191	27223	7968	30,9
Uherské Hradiště	144125	65752	54041	11711	45,6
Ústí nad Labem	120943	12089	6153	5936	10,0
Ústí nad Orlicí	139373	28710	19782	8928	20,6
Vsetín	145310	51160	40642	10518	35,2
Vyškov	89093	23161	16567	6594	26,0
Zlín	193355	67703	52453	15250	35,0
Znojmo	113190	28080	19892	8188	24,8
Žďár nad Sázavou	119019	45325	37931	7394	38,1

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatelstvo podle náboženského vyznání v okresech

Tabulka 17 – Míra religiozity v okresech Slovenské republiky v roce 2011

Okres	Počet obyvatel	Počet věřících	Míra religiozity [%]
Bratislava I	38 655	24 333	62,9
Bratislava II	108 362	68 959	63,6
Bratislava III	61 046	38 347	62,8
Bratislava IV	92 030	56 852	61,8
Bratislava V	111 135	67 047	60,3
Malacky	67 376	49 795	73,9
Pezinok	57 567	42 765	74,3
Senec	66 265	46 978	70,9
Dunajská Streda	116 492	97 836	84,0
Galanta	93 594	74 285	79,4
Hlohovec	45 761	35 597	77,8
Piešťany	63 152	47 582	75,3
Senica	60 504	44 965	74,3
Skalica	46 671	34 523	74,0
Trnava	128 567	95 191	74,0
Bánovce nad Bebravou	37 128	30 281	81,6
Ilava	60 578	45 209	74,6
Myjava	27 531	18 499	67,2
Nové Město nad Váhom	62 707	45 794	73,0
Partizánske	47 166	36 414	77,2
Považská Bystrica	63 550	50 839	80,0
Prievidza	137 894	90 274	65,5
Púchov	44 659	34 952	78,3
Trenčín	113 115	88 379	78,1
Komárno	103 995	78 674	75,7
Levice	115 367	90 046	78,1
Nitra	159 143	126 391	79,4
Nové Zámky	144 417	113 917	78,9
Šal' a	53 286	40 437	75,9
Topol' čany	72 257	62 576	86,6
Zlaté Moravce	41 402	35 724	86,3
Bytča	30 609	27 617	90,2
Čadca	91 710	83 135	90,6
Dolný Kubín	39 520	32 949	83,4
Kysucké Nové Město	33 308	28 760	86,3
Liptovský Mikuláš	72 627	49 810	68,6
Martin	97 110	57 802	59,5
Námestovo	59 540	57 025	95,8
Ružomberok	58 014	48 514	83,6
Turčianske Teplice	16 379	12 255	74,8

Okres	Počet obyvateľ	Věřící	Míra religiozity
Tvrdošín	35 829	33 146	92,5
Žilina	154 205	123 847	80,3
Banská Bystrica	111 242	65 962	59,3
Bánská Štiavnica	16 595	11 709	70,6
Brezno	64 196	48 519	75,6
Detva	32 896	26 004	79,0
Krupina	22 927	19 571	85,4
Lučenec	74 861	53 322	71,2
Poltár	22 545	16 206	71,9
Revúce	40 400	25 384	62,8
Rimavská Sobota	84 889	59 534	70,1
Vel'ký Krtíš	45 562	37 092	81,4
Zvolen	69 077	43 968	63,7
Žarnovica	27 084	20 852	77,0
Žiar nad Hronom	48 289	31 799	65,9
Bardejov	77 859	70 428	90,5
Humenné	64 446	55 506	86,1
Kežmarok	70 487	60 148	85,3
Levoča	33 262	27 931	84,0
Medzilaborce	12 450	10 776	86,6
Poprad	103 914	77 118	74,2
Prešov	169 423	135 271	79,8
Sabinov	57 820	51 853	89,7
Snina	38 129	33 858	88,8
Stará L'ubovňa	52 866	48 327	91,4
Stropkov	20 931	18 952	90,5
Svidník	33 238	29 625	89,1
Vranov nad Topľou	79 702	71 411	89,6
Gelnica	31 272	25 733	82,3
Košice I	68 467	38 978	56,9
Košice II	82 676	50 495	61,1
Košice III	30 048	17 675	58,8
Košice IV	59 242	36 249	61,2
Košice-okolie	119 227	99 416	83,4
Michalovce	110 842	90 921	82,0
Rožňava	63 351	38 749	61,2
Sobrance	22 933	20 604	89,8
Spišská Nová Ves	97 593	76 374	78,3
Trebišov	106 072	89 025	83,9

Zdroj: Vlastní zpracování

Data: Obyvatel'stvo trvalo bývajúce v okresoch SR podľa náboženského vyznania, SODB 2011